

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

KUULE MEITÄ

Nuorten kokemuksia jälkihuollosta Ylä-Savon SOTEn
alueella

TEKIJÄT: Tuula Saikkonen
Janne Ulmanen
Enna Vanhala

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijät Tuula Saikkonen, Janne Ulmanen, Enna Vanhala	
Työn nimi Kuule meitä. Nuorten kokemuksia jälkihuollosta Ylä-Savon SOTEn alueella	
Päiväys 8.4.2019	Sivumäärä/Liitteet 49 / 3
Ohjaajat Johanna Komulainen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppanit Ylä-Savon SOTE	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia millaisia ovat Ylä-Savolaisten nuorten kokemukset jälkihuollosta. Halusimme tutkia nuorten kokemuksia, jotta jälkihuoltoa voidaan heidän kokemustensa pohjalta tarvittaessa kehittää. Toimeksiantajanamme toimi Ylä-Savon SOTEn sijaishuollon yksikkö, joka vastaa jälkihuollon toteuttamisesta Ylä-Savon alueella.</p> <p>Työ toteutettiin laadullisena tutkimuksena, ja aineisto kerättiin teemahaastatteluin. Haastattelimme viittä Ylä-Savolaista jälkihuollon asiakasta. Ilmiötä tutkittiin neljän teeman avulla, joita olivat jälkihuollon lainmukaisuus, taloudellinen tuki, psykososiaalinen tuki ja jälkihuollon kehittäminen. Lisäksi haastattelimme sijaishuollon sosiaalityöntekijöitä, koska halusimme selvittää heidän kokemuksiaan jälkihuollon nykytilasta.</p> <p>Tutkimuksen pohjalta selvisi, että jälkihuoltosuunnitelma on varmasti laadittu vain kahdelle nuorelle viidestä. Tämän lisäksi kaksi nuorista ei osannut sanoa onko suunnitelmaa tehty. Ensimmäinen kehittämis ehdotuksemme koskee siis jälkihuoltosuunnitelmien tekoa. Jälkihuoltosuunnitelma tulisi tehdä jokaiselle asiakkaalle asiakaslähtöisesti, jolloin asiakkaan tarvitsemat palvelut tulee varmasti kirjattua ylös. Näin voidaan myös arvioida jälkihuollon toteutumista. Asiakaslähtöisyys myös lisää asiakkaan osallisuutta häntä koskeviin asioihin. Tutkimuksen tuloksista tulee lisäksi ilmi, että neljä viidestä haastateltavasta on saanut kokonaisuudessaan riittävää jälkihuoltoa, joka on ulottunut heidän elämänsä jokaiselle osa-alueelle. Yksi haastateltavista on saanut vain taloudellista tukea ja tuki muilta osa-alueilta on hänen kokemuksensa mukaan jäänyt riittämättömäksi. Hän oli ainoa, jolla oli kehitysehdotuksia jälkihuoltoon. Hän toivoi lisää tukea ja toivoi ettei sitä tarvitsisi erikseen pyytää. Hän toivoi myös lisätietoa jälkihuollosta. Toinen kehittämis ehdotuksemme koskee sitä, että jokainen asiakas saa varmasti tarvitsemansa palvelut.</p> <p>Tästä opinnäytetyöstä löytyvien kehittämiskohteiden avulla toimeksiantaja voi kehittää jälkihuoltoa siten, että se vastaa paremmin nuorten tarpeita, ehkäisee syrjäytymistä ja auttaa nuorta kiinnittymään yhteiskuntaan täysivaltaiseksi jäseneksi. Tämä opinnäytetyö voi toimia tulevaisuudessa esimerkiksi opinnäytetyönä tehtävän kehittämissuunnan pohjana.</p>	
Avainsanat Lastensuojelu, jälkihuolto, itsenäistyminen	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Tuula Saikkonen, Janne Ulmanen, Enna Vanhala			
Title of Thesis Hear us – Adolescents' experiences of after-care in Ylä-Savon SOTE Joint Municipal Authority region.			
Date	8.4.2019	Pages/Appendices	49 / 3
Supervisor(s) Johanna Komulainen			
Client Organisation /Partners Ylä-Savon SOTE Joint Municipal Authority			
<p>Abstract</p> <p>The aim of this thesis was to study adolescents' experiences of after-care in Northern Savo. The aim was to re-search adolescents' experiences so that the after-care can be developed if needed. The client organization of the thesis was Ylä-Savon SOTE Joint Municipal Authority, which is responsible for the implementation of after-care in the Northern Savo region.</p> <p>This thesis was a qualitative study and the material was collected through theme interviews. Five after-care clients were interviewed. The phenomenon was studied through four themes, which were the legality of after-care, financial support, psychosocial support and the development of after-care. In addition, social workers of foster care were interviewed in order to explore the current state of after-care in Northern Savo.</p> <p>The study results showed that an after-care plan had only been made for two adolescents out five. In addition, two adolescents could not say whether the plan had been made. Therefore, the first development proposal concerns after-care plans. An after-care plan should be made for each client in the client-oriented manner so that the services required by the client will be recorded. Client orientation also increases the client's involvement in the matters that concern her. In addition, the study results showed that four out of the five clients have received adequate after-care, extending to every aspect of their lives. One of the clients has received only financial support and according to him/her the support regarding the other areas has been inadequate. She was the only one that had development proposals for after-care. He/she hoped for more support and hoped that he/she would not need to ask support separately. He/she also hoped for more information about after-care. The second development proposal is that all clients would get the services they need.</p> <p>Through the development proposals presented in this thesis, the client organisation can develop the after-care to better meet the needs of adolescents, to prevent exclusion and to help adolescents become full members of society. This thesis may serve as a basis for a future development work, for example, as a thesis.</p>			
<p>Keywords</p> <p>Child protection, after-care, independence</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	6
2	LASTENSUOJELU SUOMESSA	7
2.1	YK:n Lasten oikeuksien yleissopimus	7
2.2	Euroopan ihmisoikeussopimukset	9
2.3	Suomen perustuslaki	11
2.4	Lastensuojelulaki	12
2.5	Lastensuojelun avohuolto	14
2.6	Kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja sijaishuolto	15
3	JÄLKIHUOLTO OSANA LASTENSUOJELUA	17
3.1	Jälkihuoltosuunnitelma	18
3.2	Asumisen tuki	19
3.3	Psykososiaalinen tuki, opiskelu ja työelämään sijoittuminen	20
3.4	Taloudellinen tuki.....	21
3.5	Lähiverkoston tuki.....	21
4	ITSENÄISTYMINEN	23
4.1	Nuoruuden kehitystehtävät.....	23
4.2	Lasten ja nuorten osallisuus.....	25
4.3	Nuorten syrjäytyminen	26
4.4	Ongelmat kasautuvat kouluttamattomille nuorille	26
4.5	Huono-osaisuus on ylisukupolvista	27
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	28
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	30
6.1	Laadullinen tutkimus	30
6.2	Teemahaastattelu	31
6.3	Aineiston litterointi ja koodaus	32
6.4	Luokittelu	33
6.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	34
7	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSTULOKSET	37
7.1	Jälkihuollon asiakkaiden haastattelu	37
7.2	Jälkihuolto Ylä-Savossa työntekijöiden kokemana.....	40
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	42

9 POHDINTA	44
LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	46
LIITE 1: TUTKIMUSLUPA	50
LIITE 2: INFOKIRJE.....	52
LIITE 3: HAASTATTELUKYSYMYKSET	53

1 JOHDANTO

Lastensuojelu Suomessa perustuu kansainvälisiin sopimuksiin, perustuslakiin ja lastensuojelulakiin. Lastensuojelulaissa määrätään, kuinka lastensuojelun tulee toteutua. Lastensuojelullisia toimenpiteitä ovat avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto. Tässä tutkimuksessa keskitymme jälkihuoltoon. Lastensuojelulaki määrää, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä lapselle tai nuorelle jälkihuolto sijaishuollon päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin. (Lastensuojelulaki 2007, § 75).

Jälkihuollolla on tärkeä osuus sijaishuollossa olleen nuoren yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Jokaisella nuorella tulisi olla aikuinen, joka tukee nuoren itsenäistymistä. Nuori tarvitsee apua elämän perusasioissa kuten laskujen maksamisessa, asunnon hankkimisessa, ostosten tekemisessä ja taloudenhuollossa. Tämä avun tarve korostuu erityisesti sijaishuollossa olleiden nuorten kohdalla, joilla on usein heikot arjen taidot. (Airio 2015, 13). Näiden taitojen avulla nuori itsenäistyy ja pääsee osalliseksi yhteiskuntaa. Laadukkaalla, riittävällä ja oikein ajoitetulla jälkihuollolla voidaan ehkäistä nuoren syrjäytymistä ja vähentää tarvetta tukeutua muihin yhteiskunnan palveluihin.

Opinnäytetyömme käsittelee itsenäistyvien nuorten kokemuksia jälkihuollon toteutumisesta Ylä-Savon SOTEn alueella, johon kuuluvat Iisalmi, Vieremä, Sonkajärvi ja Kiuruvesi. Toimeksiantajamme on Ylä-Savon SOTEn sijaishuollon yksikkö. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia nuorten kokemuksia jälkihuollosta Ylä-Savon SOTEn alueella, jotta jälkihuoltoa voidaan nuorten kokemusten pohjalta tarvittaessa kehittää. Olemme kiinnostuneita siitä, kuinka sijaishuollon jälkihuolto toteutuu Iisalmessa ja Iisalmen lähikunnissa. Aihe on yhteiskunnallisesti merkittävä, sillä jälkihuollolla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä. Syrjäytyminen aiheuttaa monenlaisia ongelmia ja kustannuksia yhteiskunnalle. Näitä ongelmia ovat esimerkiksi päihdeongelmat, mielenterveysongelmat ja rikollisuus. Jälkihuoltoa kehittämällä voidaan myös parantaa nuorten suojelua.

Teemme laadullisen tutkimuksen johon teemahaastattelemme Ylä-Savolaisia jälkihuollon asiakkaita. Lähtökohta laadullisessa tutkimuksessa on kuvata todellista elämää, ja havainnoida kohdetta kokonaisvaltaisesti (Hirsijärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 161). Ikäjakama haastateltavilla on 17–21 vuotta, koska itsenäistyminen sijaishuollosta alkaa 17-vuotiaana ja kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy 21-vuotiaana. Haastattelemme viittä Ylä-Savolaista nuorta. Ylä-Savon SOTE etsii kohderyhmään sopivat haastateltavat.

2 LASTENSUOJELU SUOMESSA

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa, Euroopan ihmisoikeussopimuksissa ja Suomen valtion perustuslaissa sekä lastensuojelulaissa säädetään lasten oikeuksista. Suomessa sosiaali- ja terveysministeriö on vastuussa lastensuojeluun liittyvästä lainsäädännöstä ja ohjauksesta, ja lastensuojelulaki turvaa, että Suomi täyttää sille asetetut kansainväliset lastensuojelulliset velvoitteet. Nämä säädökset velvoittavat asettamaan lapsen edun etusijalle kaikessa viranomaistoiminnassa, ja niillä turvataan lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Lapsen etu lähtee lapsilähtöisestä näkökulmasta. Lapsi tulee ottaa mukaan aktiivisena toimijana huomioiden lapsen ikä ja kehitys. Tehdessä lasta koskevia päätöksiä on tarkasteltava niitä lapsen edun mukaisesti. Julkisen vallan tulee tukea lapsen hyvinvoinnista ja yksilöllisestä kasvusta vastaavia osapuolia. Perheen itsemääräämisoikeuteen julkinen valta voi puuttua vain siinä tapauksessa, jos lapsen oikeuksia ei voida muilla keinoilla varmistaa. (THL 2016a; THL s.a.b.)

Lastensuojelu koostuu kolmesta perustehtävästä. Ensimmäisellä perustehtävällä pyritään vaikuttamaan lasten yleisiin kasvuoloihin. Toisella perustehtävällä pyritään tukemaan vanhempia kasvustehtävässä, ja viimeinen perustehtävä on varsinainen lastensuojelutehtävä. Lastensuojelu ei ole pelkästään viranomaisten tekemää toimintaa, vaan koko yhteiskunta on vastuussa lastensuojelusta. Yhteiskunnassa tehdään monenlaisia päätöksiä muun muassa liikenteestä, alkoholipolitiikasta tai vanhempien työssäkäynnistä. Näistä esimerkiksi liikenteellä on valtava merkitys lapsen elinympäristön turvallisuuteen. (THL 2016a.)

Kun lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaina, toteutetaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Työtä tehdään lastensuojelun sosiaalityössä, kun on tehty päätös siitä, että nuori tai lapsi kuuluu lastensuojelun asiakkaaksi. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat asiakassuunnitelman teko, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja sijaishuolto ja jälkihuolto. (THL 2016c.) Sen lisäksi että kunta järjestää lastensuojelua, tulee kunnan myös edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ehkäisevällä lastensuojelulla. Ehkäisevä lastensuojelu ei edellytä lastensuojelun asiakkuutta, vaan kyse on siitä, että perheitä tuetaan kunnan muissa palveluissa, kuten esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvoloissa ja muussa terveydenhuollossa. Kunnan eri viranomaiset ja yhteisöt seuraavat ja kehittävät lasten ja nuorten hyvinvointia. Sosiaalihuollosta vastaava toimielin muiden kunnan viranomaisten avustamana kerää tietoa nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista. Nämä tiedot välitetään sellaisille viranomaisille ja päättäjille jotka voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa lasten ja nuorten kasvuoloihin. (THL 2016a.)

2.1 YK:n Lasten oikeuksien yleissopimus

YK:n lasten oikeuksien yleissopimus hyväksyttiin vuonna 1989 ja suomi liittyi siihen vuonna 1991. Sopimus ei velvoita vain valtioita ja kuntia, vaan myös lapsen vanhempia ja muita aikuisia huolehtimaan lapsen oikeuksista. Vaikka puhutaan sopimuksesta, on se silti lakiin verrattavissa oleva asia-

kirja. Siinä määritellään alaikäisille kuuluvat oikeudet, jotka ovat kansalaisuuteen, talouteen, sivistykseen ja sosiaalisuuteen liittyviä oikeuksia. Sillä pyritään vahvistamaan lapsen ihmisarvoa ja varmistamaan erityinen suojelu lapsille, jotka ovat kaikkein vaikeimmassa asemassa. (Bardy 2011, 30.)

Yhdistyneisiin kansakuntiin kuuluvilla kansoilla on usko ihmisen perusoikeuksiin, ihmisarvoon ja merkitykseen. Nämä kansat tunnustavat, että jokainen ihminen on oikeutettu näihin oikeuksiin ilman erottelua. Sopimuksen toinen artikla säättää siitä, että jokaiselle lapselle taataan kaikki yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet. Minkäänlaista erottelua lapsen tai hänen vanhempiansa tai huoltajansa rodun, ihonvärin, sukupuolen, kielen, uskonnon, poliittisen mielipiteen, kansallisen, etnisen tai sosiaalisen alkuperän, varallisuuden, vammaisuuden, syntyperän tai muun seikan perusteella ei saa tapahtua. Tärkeä ihmisarvoon liittyvä asia on myös kehityskykyisyys ja sen kunnioittaminen. Aikuisten tulee luoda sellaiset edellytykset, jotta lapsen persoonallisuus, lahjat sekä henkiset ja fyysiset valmiudet kehittyvät mahdollisimman täysiksi. Lapsi tulee myös valmistaa vastuullisen elämään. (Bardy 2011, 31–32.)

Vaurioiden korjaaminen liittyy ihmisarvoon ja sen kunnioittamiseen. Laiminlyönnin, kuten pahoinpitelyn jälkeen lapsen on päästävä toipumaan ympäristöön, jolla on vahvistava vaikutus lapsen terveyteen, itsekunnioitukseen ja ihmisarvoon. Samoin tulee toimia myös rikokseen syyllistyneen lapsen kanssa. Rikokseen syyllistyminen ei poista lapselta oikeutta tulla kohdelluksi arvokkaasti, ihmisarvoisesti ja sellaisella tavalla, joka vahvistaa lapsen kunnioitusta muiden perusoikeuksia- ja vapauksia kohtaan. Tällainen ihmisarvoinen kohtelu saattaa parhaassa tapauksessa jopa vahvistaa lapsen kiinnittymistä yhteiskunnan jäseneksi. (Bardy 2011, 32.)

Perheen ja yhteiskunnan tulee vastavuoroisesti huolehtia lapsen oikeuksien toteutumisesta. Perhe huolehtii ensisijaisesti lapsen kasvusta ja oikeuksien toteutumisesta, ja sillä on oikeus saada apua ja suojelua tämän tehtävän täyttämiseksi. Koska perhe on käsitteenä erittäin laaja ja se määritellään erilaisissa kulttuureissa eri tavalla, puhutaan sopimuksessa vanhemmista, paikallisen tavan mukaisesti suurperheestä tai yhteisöstä, laillisista holhoojista ja huoltajista tai muista lapsesta oikeudellisesti vastuussa olevista tahoista. Näiden tahojen on pyrittävä vastaamaan lapsen kasvattamisesta ja lapsen kehityksestä. Lapsen etu määrittää heidän toimintaansa. Yhteiskunta pitää huolen siitä, että lapsen etu otetaan huomioon lasta koskevassa sosiaalihuollossa, tuomioistuimessa ja hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelinten toimissa. Yhteiskunnan on myös huolehdittava, että laitokset jotka vastaavat lasten huolenpidosta ja suojelusta, noudattavat erityistä turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan valvontaa koskevia määräyksiä. (Bardy 2011, 32–33.)

Huolenpidon rinnalle on määritelty myös terveydenhuoltoon, opetukseen ja koulutukseen liittyvät lapsen oikeudet. Lapsen huolenpidosta vastuussa olevien varallisuus ja olosuhteet vaikuttavat myös lapsen oikeuteen sosiaaliturvaan. Lapsella on oikeus riittävään elintasoon, jolla taataan ruumiillinen, henkinen, hengellinen, moraalinen ja sosiaalinen kehitys. Ensisijainen velvollisuus elatukseen on lapsen huollosta vastaavilla, kuten vanhemmilla, ja heitä tulee tarpeen vaatiessa tukea. Lapsella on

myös oikeus lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, kulttuuriin ja taiteisiin. Sopimuksessa myös kannustetaan yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamiseen erilaisissa virkistys- ja vapaa-ajantoiminnoissa ja taiteessa ja kulttuurissa. (Bardy 2011, 33.)

Sopimusvaltioiden on toimittava, jotta lasta suojellaan kaikenlaiselta väkivallalta, vahingoittamiselta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä, välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä silloin kuin häntä hoitaa hänen vanhempansa tai jokin muu taho. Jotta ongelmat saataisiin ehkäistyä ja käsiteltyä, kannustetaan sopimusvaltioita ryhtymään tehokkaisiin menetelmiin ja sosiaalisiin ohjelmiin. Vastoin lapsen tahtoa lasta ei saa erottaa vanhemmistaan. Vain erityistapauksissa, kuten pahoinpitelyssä tai hyväksikäytössä voi erottaminen tulla kyseen, jolloin erottamisen tekee toimivaltainen viranomainen. Asiassa on aina kuultava asianosaisia. Lapsella on myös oikeus pitää yhteyttä molempiin vanhempiinsa, ja tätä täytyy kunnioittaa. Jos vanhemman tapaaminen on lapsen edun vastaista, voidaan se kuitenkin estää. (Bardy 2011, 33.)

Lapsella on myös oikeus valtion takaamaan erityiseen suojeluun ja tukeen, jos hän on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa, tai jos hänen pysymisensä perheen piirissä on hänen etunsa vastaista. Valtio takaa lapselle tällöin vaihtoehtoisen hoidon, jossa on otettava huomioon jatkuvuus ja esimerkiksi etnisyys tai muut lapsen taustan erityispiirteet. Lapsella on oikeus vapaasti ilmaista kantansa, ja tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa asioissa. Hänellä on vapaus mielipiteeseensä, johon kuuluvat vapaus hakea, ottaa vastaan ja levittää ajatuksiaan ja tietojaan. Hänellä on myös oikeus ajatuksiin, omaantuntoon ja uskontoon, ja on huoltajien vastuulla ohjata lasta käyttämään näitä vapauksia lapsen kehitystason mukaisesti. Lapset saavat vapaasti yhdistyä ja kokoontua. Tämän lisäksi heidän yksityisyyttään tulee kunnioittaa, eikä heidän kirjeenvaihtoon, kotiin tai perheeseen saa puuttua mielivaltaisesti. (Bardy 2011, 34.)

Sopimuksessa mainitaan, että lapsella on oltava mahdollisuus päästä sellaisten kansallisten ja kansainvälisten tietojen lähteille, jotka vaikuttavat hänen sosiaaliseen, hengelliseen ja moraaliseen hyvinvointiin sekä fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen. (Bardy 2011, 34.)

Monesti lasten oikeuksien sopimus tiivistetään niin sanotuksi kolmen P:n liitoksi, jolla tarkoitetaan sitä, että sopimuksen hyväksyneet valtiot toimivat mahdollisimman täysimääräisesti (provision) täyttääkseen huolenpitoa ja suojelua (protection), ja osallisuutta (participation) koskevat oikeudet. Lapsia on suojeltava kaikenlaiselta pahalta, kurjuudelta ja hyväksikäytöltä. Jotta hyvään huolenpitoon, tyydyttävään elintasoon, koulutukseen, terveyteen ja kulttuuriin liittyvät oikeudet toteutuvat, on olennaista suojella lapsen mahdollisuuksia niihin. (Bardy 2011, 35.)

2.2 Euroopan ihmisoikeussopimukset

Yleisesti tärkein Suomea sitova ihmisoikeussopimus on Euroopan ihmisoikeussopimus. Sopimuksessa ei erityisesti mainita juuri lasten oikeuksia, mutta Euroopan ihmistuoimioistuin on vuosien aikana kehittänyt ratkaisukäytännöillään sopimukseen lapsen oikeuksia koskevan ulottuvuuden. Sopimuksessa varmistetaan oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen, sanan-,

uskonnon ja omantunnonvapaus, yksityis- ja perhe-elämän suoja, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja oikeus koulutukseen. Tämän lisäksi sopimus ja siihen kuuluvat lisäpöytäkirjat kieltävät kidutuksen ja muun epäinhimillisen kohtelun ja rangaistuksen ja kuolemanrangaistuksen ja kaikenlaisen syrjinnän. Eurooppaan on perustettu komitea, joka tekee vierailuja vankiloihin, poliisiasemille ja psykiatriisiin sairaaloihin arvioidakseen vapautensa menettäneiden kohtelua. Arvioinnilla on pyrkimys estää kidutus ja epäinhimillinen tai halventava kohtelu ja rangaistus. (Lapsenoikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto s.a.)

Uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja turvaa ja edistää sosiaalisia oikeuksia. Turvattuihin oikeuksiin kuuluvat työelämän oikeudet, koulutus, asuminen, terveys ja sosiaaliturva. Sopimuksessa turvataan myös erikseen lapsille ja nuorille kuuluvia oikeuksia sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun. Nämä oikeudet sisältävät huolenpitoon, kasvatukseen ja koulutukseen tarvittavat palvelut ja suojelun väkivallalta, hyväksikäytöltä ja laiminlyönniltä. Lisäksi varmistetaan oikeus suojeluun työelämässä ja rekrytoinnissa. (Lapsenoikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto s.a.)

Kansallisten vähemmistön suojelua varten on laadittu puiteyleissopimus, joka velvoittaa sopimusvaltioita suojelemaan kansallisia vähemmistöjä omalla alueellaan. Se velvoittaa valtioita noudattamaan kansallisiin vähemmistöihin kuuluviin henkilöihin syrjinnän kiellon ja yhdenvertaisuuden periaatetta ja tukemaan kansallisten vähemmistöjen kulttuureja. Vähemmistökielten aseman vahvistamiseksi valtakielten joukossa on laadittu vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja. Sopimusvaltioiden kansalaiset käyttävät valtioissaan katoamassa olevia pieniä kieliä. Peruskirjan tavoitteena on suojella näitä kieliä, mutta se ei kuitenkaan koske esimerkiksi maahanmuuttajien kieltä. Peruskirja määrää, että koulutuksessa, oikeus- ja hallintoviranomaisissa, kulttuuritoiminnassa ja joukkoviestinnässä on edistettävä vähemmistökielten käyttöä. (Lapsenoikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto s.a.)

Bioetiikkasopimuksen keskeisissä velvoitteissa määrätään terveydenhuoltopalveluiden ja niiden ammatillisuuden turvaamisesta, henkilön suostumuksesta lääketieteellisiin toimenpiteisiin, yksityiselämän suojasta, tiedonsaantioikeudesta henkilön terveyttä koskeviin tietoihin ja perimään, yksilön suojasta biolääketieteellisissä tutkimuksissa ja elinten ja kudosten irrottamisesta elinsiirtoja varten. Sopimus sääntelee sellaisen alaikäisen ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvista toimenpiteistä, joka ei kykene antamaan toimintoihin suostumustaan. (Lapsenoikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto s.a.)

Ihmiskauppaa pyritään torjumaan ja ehkäisemään suojaamalla ihmiskaupan uhrien ihmisoikeudet ja varmistamalla tehokas tutkinta ja syyttäminen ihmiskaupparikoksissa. Lisäksi pyritään lisäämään kansainvälistä yhteistyötä toiminnassa. Ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta on tehty Euroopan neuvoston yleissopimus. Sopimuksessa on lukuisia lapsiuhrien suojaamiseksi, tunnistamiseksi ja auttamiseksi tehtyjä erityissäännöksiä. (Lapsenoikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto s.a.)

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumista ja ehkäisyä varten on laadittu Euroopan neuvoston yleissopimus. Sillä suojellaan, ehkäistään ja poistetaan väkivaltaa, joka kohdistuu naisiin,

ja saatetaan väkivallan tekijät vastuuseen. Sopimusvaltioiden on puututtava henkiseen, fyysiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan, vainoamiseen, seksuaaliseen häirintään, pakkoavioliittoihin ja sukuelinten silpomiseen. Sopimuksessa korostetaan myös erillisesti lapsiuhrien- ja todistajien suojelua, ja veloitetaan antamaan erityistukipalveluja ja turvakoteja väkivallan uhreille ja heidän lapsilleen. (Lapsen-oikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto s.a.)

2.3 Suomen perustuslaki

Perustuslaissa vahvistetaan Suomen valtion valtiosääntö, jolla turvataan ihmisarvon loukkaamattomuus, yksilön vapaudet ja oikeudet sekä oikeudenmukaisuuden edistäminen yhteiskunnassa. Perustuslain mukaan Suomi kehittää yhteiskuntaa, ja turvaa rauhaa ja ihmisoikeuksia osallistumalla kansainväliseen yhteistyöhön. Suomi kuuluu Euroopan unioniin. (Suomen perustuslaki 1999, § 1.)

Perustuslain kuudes pykälä käsittelee yhdenvertaisuutta. Ilman hyväksyttävää perustetta ketään ei saa asettaa sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella eri arvoiseen asemaan. Lasten tulee saada vaikuttaa asioihin jotka koskevat heitä, ja heitä on kohdeltava tasa-arvoisesti. Lain mukaan jokainen on oikeutettu elämään ja henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Kuolemantuomioita ei langeteta, eikä ketään saa kiduttaa tai kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Jokaisella on henkilökohtainen koskemattomuus eikä kenenkään vapautta saa riistää mielivaltaisesti tai ilman lain säätämää perustetta. Vapaudenmenetyksistä määrää tuomioistuim, jolloin vapautensa menettäneiden oikeudet turvataan lailla. (Suomen perustuslaki 1999, § 6–7.)

Suomen kansalainen ja laillisesti maassa oleskeleva ulkomaalainen saa liikkua maassa vapaasti ja valita asuinpaikkansa. Suomen kansalaista ei voi estää saapumasta maahan, karkottaa tai vastentahtoisesti luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Rikoksen johdosta, oikeudenkäyntiä tai lapsen huoltoa tai hoitoa koskevan päätöksen täytäntöönpanemiseksi Suomen kansalainen voidaan luovuttaa tai siirtää maahan, joka takaa hänen ihmisoikeutensa ja oikeusturvansa. (Suomen perustuslaki 1999, § 9.)

Perustuslaki turvaa jokaisen yksityiselämän, kunnian ja kotirauhan. Luottamuksellisten viestien, kuten kirjeiden ja puheluiden salaisuus on loukkaamaton. Välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen voidaan kuitenkin säätää lailla, kun tutkitaan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta tai kotirauhaa vaarantavia rikoksia. Jokaisella on vapaus uskontoon ja omatuntoon, johon sisältyy vapaus uskonnon tunnustamiseen ja harjoittamiseen. Jokaisella on myös oikeus ilmaista oma vakaumuksensa ja kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kenelläkään ei ole velvollisuutta osallistua omantunnon vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Sananvapaus kuuluu kaikille. Jokainen saa ilmaista, tuoda julki ja vastaanottaa tietoa, mielipiteitä ja muita viestejä ilman, että sitä estetään ennakolta. Asiakirjat ja muut tallenteet jotka ovat viranomaisten hallussa ovat julkisia, ellei niiden julkisuutta ole välttämättömästi rajoittava erikseen lainsäädännöllä. Jokaisella on oikeus julkisista asiakirjoista ja tallenteista saatavaan tietoon. (Suomen perustuslaki 1999, § 10–12.)

Jokaisella on oikeus perusopetukseen, jonka tulee olla maksutonta. Tämän lisäksi oppivelvollisuudesta säädetään erikseen lailla. Perusopetuksen lisäksi julkisen vallan tulee turvata jokaiselle mahdollisuus kehittää itseään, ja saada kykujensä ja tarpeidensa mukaista opetusta ilman, että varattomuus sitä estää. Tieteeseen, taiteeseen ja ylimpään opetukseen turvataan vapaus. (Suomen perustuslaki 1999, § 16.)

Suomi on kaksikielinen maa jonka kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. On jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa asioidessa omaa kieltään, ja saada toimituskirjansa tällä kielellä. Saamelaisilla ja muilla ryhmillä on oikeus oman kielensä ja kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Lailla turvataan viittomakieltä käyttävien ja vammaisuuden takia tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet. (Suomen perustuslaki 1999, § 17.)

Jokainen, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoiseen elämään kuuluvaa turvaa, on oikeutettu saamaan välttämätön toimeentulo ja huolenpito. Perustoimeentulon turva taataan jokaiselle työttömälle, sairaalle, työkyvyttömälle, vanhukselle, syntyneelle lapselle ja huoltajansa menettäneelle. Julkinen valta turvaa riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille. Julkisen vallan tulee myös edistää väestön terveyttä, ja sen on tuettava perheitä ja muita lapsen huolenpidosta vastaavia turvaamaan lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. (Suomen perustuslaki 1999, § 19.)

Jokaisen tulee saada asiansa käsitellyksi ilman viivytystä ja asianmukaisesti. Asiat tulee käsitellä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Lailla turvataan käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, perustellun päätöksen saaminen, muutoksen hakeminen ja muut oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon kuuluvat takeet. (Suomen perustuslaki 1999, § 21.)

2.4 Lastensuojelulaki

Suomea koskevat lastensuojelussa kansainväliset velvoitteet, jotka on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Nämä sopimukset on saatettu voimaan Suomen sisäisessä oikeudessa eduskuntalailla ja ne ovat sellaisenaan velvoittavaa oikeutta. Suomessa lastensuojelu pohjautuu lastensuojelulakiin, joka huolehtii siitä, että Suomi turvaa kansainvälisesti sovitut lastensuojelulliset velvoitteensa. (Aer 2012, 8.)

Uusi lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1. 2008. Lain ensimmäisessä pykälässä todetaan, että *lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun*. Lastensuojelulain mukaan vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Heidän tulee turvata lapsen tasapainoinen kehitys sekä hyvinvointi sen mukaan, miten laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säädetään. (Lastensuojelulaki 2007, § 1.)

Lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ensimmäisen pykälän mukaan lapsen huollolla turvataan lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi ottamalla huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja toivomukset. Hänelle tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. Lapsen tulee saada ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito ja lapselle täytyy turvata hyvä hoito ja kasvatusta. Huoltajien on kasvatettava lapsi siten, että lapsi saa ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Lapsen alistaminen, ruumiillinen kurittaminen ja muu loukkaava kohtelu on kielletty. Huoltajien täytyy edistää ja tukea lapsen itsenäistymistä ja kasvamista aikuisuuteen ja vastuullisuuteen. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983, § 1.)

Lastensuojelulain mukaan lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, joka toteutuu tekemällä asiakassuunnitelma ja järjestämällä avohuollon tukitoimia. Asiakassuunnitelman ja avohuollon tukitoimien lisäksi lastensuojeluun kuuluvat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto ja niihin liittyvät sijaishuolto ja jälkihuolto. Kuntien on myös järjestettävä ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevä lastensuojelu ei vaadi lastensuojelun asiakkuutta, vaan ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan antamalla tukea ja erityistä tukea esimerkiksi lastenneuvolassa, nuorisotyössä ja opetuksessa. Tavoitteena ehkäisevällä lastensuojelulla on edistää ja turvata lasten kasvu, kehitys ja hyvinvointi, ja tukea vanhemmuutta. (Lastensuojelulaki 2007, § 3 – 3a.)

Lastensuojelulaissa määritetään lastensuojelun keskeiset periaatteet. Lastensuojelun tulee edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Tämän lisäksi lastensuojelun tulee tukea vanhempia, huoltajia ja niitä muita henkilöitä, jotka ovat vastuussa lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja huolenpidosta. Lastensuojelu pyrkii ehkäisemään lapselle ja perheelle muodostuvia ongelmia, ja puuttumaan niihin riittävän varhain. Lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon, kun arvioidaan tarvetta lastensuojelulle ja sitä toteuttaessa. (Lastensuojelulaki 2007, § 4.)

Kun arvioidaan lapsen etua, on otettava huomioon se, miten erilaiset toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle

Tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon, taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen, turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden, itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen, mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omilla asioillaan, sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen. (Lastensuojelulaki 2007, § 4.)

Lastensuojelussa on toimittava hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, ellei ole lapsen edun mukaista käyttää muita toimenpiteitä. Kun on lapsen edun kannalta tarpeellista järjestää sijaishuoltoa, se on järjestettävä heti. Lapsen edun mukainen perheen jälleenyhdistäminen on otettava huomioon sijaishuoltoa toteutettaessa. Lapsen ja nuoren on saatava tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. Hänellä tulee myös olla mahdollisuus esittää siitä mielipiteensä. Kun arvioidaan tarvetta, tehdään päätöstä ja toteutetaan lastensuojelua, tulee kiinnittää erityistä huomiota lapsen tai nuoren toivomuksiin ja mielipiteisiin. (Lastensuojelulaki 2007, § 4–5).

Kunnat järjestävät ja kehittävät lastensuojelua. Kuntien tulee huolehtia, että sekä ehkäisevä lastensuojelu että lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan kunnassa ilmenevien tarpeiden mukaisesti. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua tulee järjestää niinä vuorokauden aikoina, kun tarvetta esiintyy. Laadultaan lastensuojelun on taattava lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille, nuorille ja perheille heidän tarvitsemansa apu ja tuki. Kunnassa lastensuojelun toimeenpanosta ja niihin liittyvistä tehtävistä vastaa sosiaalihuollosta vastaava toimielin. Sen on lastensuojelua järjestäessään tehtävä tarpeen mukaan yhteistyötä kunnan eri hallintokuntien, muiden viranomaisten, muiden kuntien ja kuntayhtymien sekä muiden palveluja järjestävien yhteisöjen ja laitosten kanssa, jotta riittävät ja tarvetta vastaavat palvelut ja asiantuntemus turvataan kunnassa. (Lastensuojelulaki 2007, § 11.)

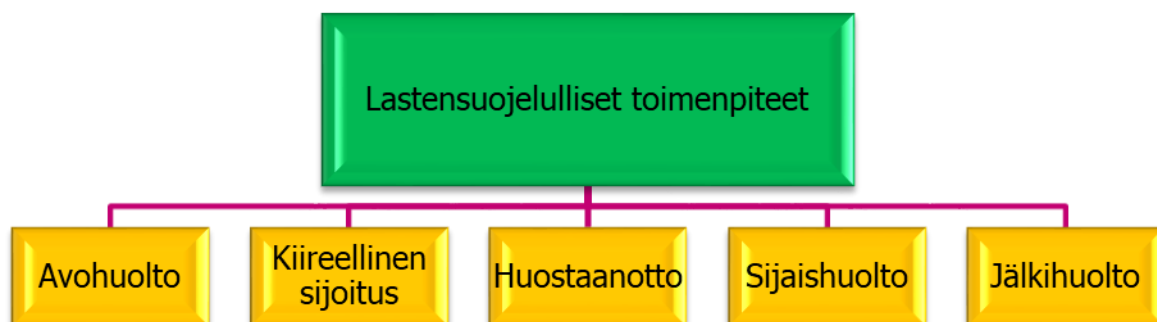
Lapsen ja nuoren lastensuojelun järjestämisvastuussa on lapsen tai nuoren kotikunta. Jos lapsi asuu sellaisessa kunnassa joka ei kotikuntalain mukaan ole hänen kotikuntansa, vastaa lastensuojelun järjestämisestä hänen asuinkuntansa. Jos se on lapsen edun mukaista, voivat kunnat sopia lastensuojelun järjestämisestä toisin. (Lastensuojelulaki 2007, § 16–16b.)

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kuntien on laadittava toimintaa koskeva hyvinvointisuunnitelma, jonka tulee sisältää tiedot lasten hyvinvoinnista ja kasvuoloista sekä ongelmia ehkäisevistä ja hyvinvointia edistävästä palveluista ja toimista. Lisäksi suunnitelman tulee sisältää tietoja kunnan lastensuojelun tarpeesta, lastensuojelun resursseista, palvelujärjestelmästä, lasten nuorten ja viranomaisten yhteistyöstä ja suunnitelman seurannasta ja toteutuksesta. (Lastensuojelulaki 2007, § 12.)

Lapsen mielipide ja toiveet on selvitettävä lastensuojelua toteutettaessa. Ne tulee ottaa huomioon kuten lapsen ikä ja kehitystaso edellyttää. Lapsen mielipiteen selvittämisessä on oltava hienovarainen, se ei saa aiheuttaa tarpeetonta haittaa lapsen ja hänen läheistensä välisiin suhteisiin. Tapa jolla mielipide selvitetään ja mielipiteen pääasiallinen sisältö tulee kirjata lasta koskeviin asiakirjoihin. Hallintolain mukaan yli kaksitoista vuotiaalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. (Lastensuojelulaki 2007, § 20.)

2.5 Lastensuojelun avohuolto

Kun lastensuojelun tarve on tullut ilmi, on avohuollon tukitoimia järjestettävä välittömästi. Perheitä tulee tukea, jos heillä on ongelmia taloudessa, koulunkäynnissä, ammatin tai asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden tukemisessa tai muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttymisessä. Tarkoituksena on edistää lapsen myönteistä kehitystä, sekä antaa tukea vanhemmille tai huoltajille lapsen kasvatustehtävässä. Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia lastensuojelullisia toimenpiteitä. Jos nämä toimenpiteet eivät ole riittäviä, turvaudutaan huostaanottoon ja sijaishuoltoon. Avohuollon tukitoimien tulee olla lapsen edun mukaisia ja niiden avulla pitää taata lapsen turvallinen kasvu ja kehitys. Kuvio 2 havainnollistaa lastensuojelullisia toimenpiteitä. (THL 2015.)

KUVIO 2. Lastensuojelulliset toimenpiteet

Asiakkaan kanssa tehdään asiakassuunnitelma, jossa sovitaan tukitoimista. Suunnitelman synnyttyä kunta on velvoitettu järjestämään tarvittavat palvelut. Tämän jälkeen arvioidaan, onko asiakkuuden jatkumiselle tarvetta, vai voidaanko se päättää. Avohuollon tukitoimet perustuvat molempien huoltajien tai vanhempien suostumukseen. Lapselle annetaan tietoa hänen kehitystasoaan ja ikäänsä vastaavalla tavalla, sekä hänen toiveensa huomioidaan. (THL 2015.)

Avohuollon sijoituksena voidaan sijoittaa lapsi yhdessä hänen vanhempansa tai huoltajansa kanssa perhekotiin tai laitokseen. Tämä voi liittyä myös vanhemmalle tai huoltajalle annettavaan hoitoon, jolloin lapsi seuraa mukana. Jos lapsen sijoitus yhdessä hänen huoltajansa kanssa on mahdotonta, voidaan lapsi sijoittaa lyhytaikaisesti yksin hänen kuntouttamiseksi tai tuen tarpeen arvioimiseksi. (THL 2015.) Avohuollon sijoitus on mahdollista tehdä myös lapsen hoidosta vastaavan sairastumisen vuoksi. Yli 12 vuotiaan lapsen ja hänen huoltajansa suostumus vaaditaan aina avohuollon sijoituksessa. Lapsi voidaan sijoittaa tämän lisäksi kiireellisenä avohuollon sijoituksena, jos olosuhteet uhkaavat vaarantaa vakavasti lapsen kehitystä tai terveyttä tai hän vaarantaa itse omaa terveyttään tai kehitystään. (Lastensuojelulaki 2008 § 37.)

2.6 Kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja sijaishuolto

Tarve kiireelliseen sijoitukseen voi ilmetä, jos olosuhteet kodissa tai lapsen huolenpidon laiminlyönti vaarantaa välittömästi lapsen kehitystä tai terveyttä. Jos vanhemmat eivät kykene väliaikaisesti hoitamaan lastaan siitä syystä, että ovat päihtyneitä tai sairastuvat akuutisti mielenterveysongelmaan, on syytä sijoittaa lapsi kiireellisesti. Muita syitä sijoitukseen ovat vanhempien sairastuminen, heidän joutuminen onnettomuuteen, lapsen kaltoinkohtelu ja heitteillejättö. Päätöksen kiireellisestä sijoituksesta tekee sosiaalityöntekijä. Kiireellinen sijoitus saa jatkua enintään 30 päivää, ellei johtava viranhaltija tee huostaanottihakemusta tai huostaanottopäätös ei ole jo vireillä korkeimmassa hallinto-oikeudessa. (THL s.a.a)

Lapsi on otettava huostaan, jos lapsen huolenpito on puutteellinen tai olosuhteet vaarantavat hänen terveyttään ja kehitystään. Huostaanoton perusteena on myös lapsen sellainen käytös, joka vaarantaa hänen kehitystään ja terveyttään vakavasti. Huostaanottoon ryhdytään vain, jos avohuollon tukitoimet eivät riitä, tai ole sopivia. Huostaanotto on viimeisin keino turvata lapsen kehitys ja kasvu.

Tilanteesta keskustellaan lapsen ja hänen vanhempiensa tai huoltajien kanssa, tavoitteena hyvä yhteistyö. Perheen tilanne tulee arvioida huolellisesti ennen huostaanottoon ryhtymistä. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmistelee lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevat asiat. Lapsi voidaan sijoittaa perhehoitoon, ammatilliseen perhekotiin, lastensuojelulaitokseen tai muuhun lapsen tarpeen mukaiseen hoitoon. (THL s.a.a)

3 JÄLKIHUOLTO OSANA LASTENSUOJELUA

Jälkihuoltoa on tutkittu melko vähän ja siitä on vaikeaa löytää lähdekirjallisuutta. Jälkihuolto on kuitenkin merkittävä lastensuojelullinen tukimuoto, joka hyvin toteutuessaan auttaa nuorta itsenäiseen elämään ja kiinnittymään yhteiskuntaan. Laadukas jälkihuolto kuuluu jokaiselle sijaishuollosta itenäistyvälle nuorelle.

Jälkihuolto on sijaishuollon tukitoimi, jonka järjestämisestä määrätään lastensuojelulaissa (Lastensuojelulaki 2007, §75).

lastensuojelulain (417/2007) 75 § Lapsen ja nuoren oikeus jälkihuoltoon Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä lapselle tai nuorelle tämän luvun mukainen jälkihuolto 40 §:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuolto on järjestettävä myös 37 §:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös muulle kuin 1 momentissa tarkoitetulle lastensuojelun asiakkaana olleelle nuorelle. Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut 1 momentissa tarkoitetun kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta.

Jälkihuollossa olevien nuorten määrä vuonna 2017 oli 1638 lasta (THL tilastot 2018). Kunta on velvollinen järjestämään lapselle tai nuorelle jälkihuoltoa sijaishuollon päättymisen jälkeen. Velvollisuus palvelun järjestämiseen päättyy, kun nuori täyttää 21 vuotta (THL 2017b). Kaikille lapsille ja nuorille, jotka ovat olleet sijoitettuna yhtäjaksoisesti yli kuusi kuukautta kodin ulkopuolelle on järjestettävä jälkihuoltoa. Lapsella on oikeus jälkihuoltoon ja palveluvelvollisuus kuuluu kunnalle. (Pukkio ja Hoikkala 2016, 6.) Sosiaalityöntekijä on vastuussa nuoren kanssa työskentelystä. Tuki perustuu vapaaehtoisuuteen. (Kivinen s.a, 6.) Eduskunta on 18.3.2019 hyväksynyt lain jälkihuollon nuorten ikärajan nostosta 21:sta 25:n vuoteen. Lakialoitteen on tehnyt kansanedustaja Outi Alanko-Kahiluoto. Ikärajan nostolla pyritään vähentämään syrjäytymistä ja tukemaan nuorta itsenäistymisessä. (Savolainen 2019.)

Suomalaisten ja englantilaisten yhteisessä EU-rahoitteisessa sosiaalityön hankkeessa Reciprocal Encounters- Young Adults Leaving Care 2016-2018, on tutkittu nuoren itsenäistymistä tukevia sosiaalipalveluita. Tutkimuksen tuloksena todettiin, että sijaishuoltopaikan vaihtuvuus lisää epävakautta nuoren elämään. Nuoren pitkäkestoinen emotionaalinen kiintymyssuhde tukee nuoren itsenäistymistä ja vähentää riskiä syrjäytymiseen sekä päihteiden väärinkäyttöön. Englannissa nuorten jälkihuollon ikäraja on nostettu 25 vuoteen jos nuori opiskelee tai on työharjoittelussa. Ikärajan nosto ja varmuus taloudellisesta tuesta lisää tutkimuksen mukaan kokonaisvaltaisesti nuorten hyvinvointia. Itsenäistymisvaihe oli helpompaa sellaisille nuorille, jotka saivat tukea pidempään. (Törrönen ja Munn-Giddings 2018, 147-153.)

Jälkihuollon nuorille aikuistuminen on usein vaikeaa. He saattavat kokea, että heidän on itsenäistytävä ennen kuin ovat siihen valmiita. (Stein 2012, 40.) Sijaishuollon kehittämisessä on tärkeää huomioida jälkihuolto ja sijaishuollon jälkeinen aika. Näin varmistetaan sijaishuollossa saatujen muutosten pysyvyys lasten ja nuorten tulevaisuudessa. Jälkihuollon laatua on vahvistettu Lastensuojelun Keskusliiton ja jäsenyhteisöjen kanssa tehdyllä yhteistyöllä. (Heinonen 2016.) Nuoren turvallisuuden tunteen kannalta on tärkeää valmistella häntä etukäteen itsenäisyyteen (Stein 2012, 44). Jälkihuollon onnistumisen edellytyksenä on nuoren oma kokemus tuen tarpeesta ja hänen halukkuutensa vastaanottaa sitä (Känkänen 2009, 238).

Jälkihuollossa palvelut järjestetään aina yksilöllisten tarpeiden mukaan. Asuminen ja riittävä toimeentulo ovat perusedellytyksiä selviytymiselle. Nuorta autetaan löytämään omat voimavaransa, ja häntä tuetaan psykososiaalisesti antamalla neuvontaa ja ohjausta itsenäisen elämän taitoihin ja arjessa selviytymiseen. Nuorta tuetaan opintojen aloittamisessa ja niissä suoriutumisessa, työllistymisessä sekä harrastuksissa. Nuorella tulee olla mahdollisuus saada säännöllistä aikuisen tukea sijoituksen jälkeen. (THL 2017b.) Erosen 2013 seurantatutkimuksessa *Viisi vuotta huostaanotossa* kerrotaan, että jälkihuollon kolme keskeistä tavoitetta liittyivät taloudelliseen tukeen, opiskeluun tai koulunkäyntiin, itsenäiseen arkeen ja asumiseen sekä raha-asoiden hoitoon. Tuen eri muotoina mainittiin psykososiaalinen tuki, taloudellinen tuki, sekä avustaminen opiskelupaikan ja asunnon hankinnassa. Muita vastaanotettuja tukia olivat päihdepalvelut, verkostotyö, vanhemmuuden tukeminen, perheneuvolatyö, terapia ja laitostuntoutuksen jatkaminen. (Eronen 2013, 72.)

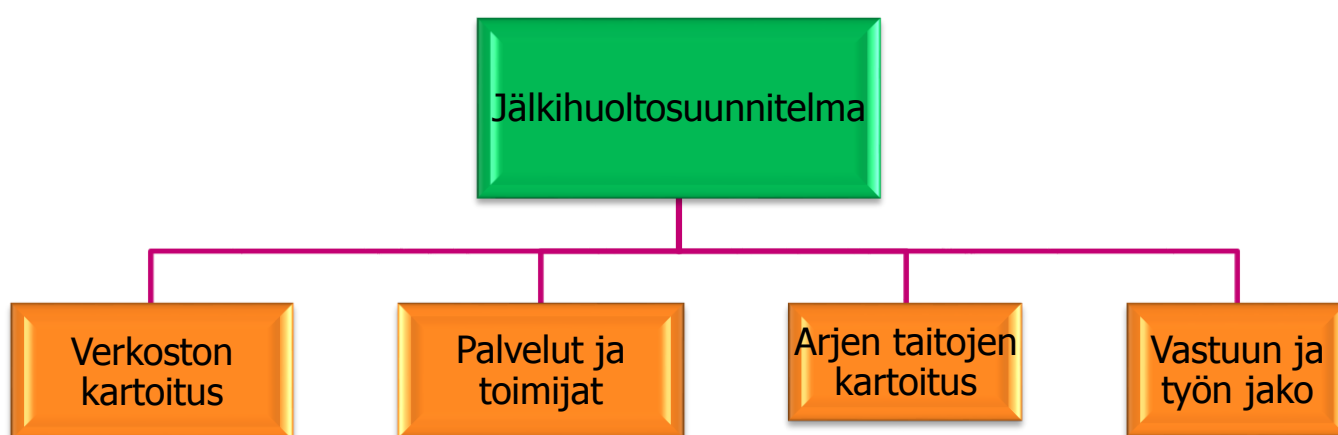
Steinin (2012) mukaan nuoren itsenäistymisen onnistumiseen vaikuttaa merkittävästi se, kuinka hän selviytyy käytännön asioista, kuten kaupassa käynnistä, ruuanlaitosta, siivoamisesta ja raha-asoiden hoitamisesta. Toisena itsenäistymiseen vaikuttavana asiana Stein mainitsee kyvyn huolehtia hygieniasta, seksuaaliterveydestä, terveellisistä aterioista sekä alkoholin ja huumeiden käytön välttelystä. Hyvät tunne- ja ihmissuhdetaidot sekä neuvottelukyky ennustavat edellisten lisäksi selviytymistä itsenäisessä elämässä. (Stein 2012, 44.)

Pukkion ja Hoikkalan (2016) mukaan sijaishuollossa lapsen ja nuoren tukeminen kasvussa ja kehityksessä on yksi tärkeimpiä sijaishuollon tehtäviä. Sijaishuolto ei yksin riitä, vaan nuori tarvitsee jälkihuollon palveluja helpottamaan itsenäistymistä ja kotiutumista. Jälkihuolto ja sijaishuolto eivät ole erillisiä prosesseja, vaan liittyvät toisiinsa nuoren lastensuojelun asiakkuuden aikana. Jos jälkihuolto ei onnistu sijaishuollon myönteiset vaikutukset menevät hukkaan. (Pukkio ja Hoikkala 2016, 8.)

3.1 Jälkihuoltosuunnitelma

Jälkihuollon alkaessa tehdään jälkihuoltosuunnitelma (THL 2017b). Suunnitelma laaditaan yhdessä nuoren, hänen vanhempiansa, sijaishuoltopaikan ja sosiaalityöntekijän kanssa. Nuorelle on tärkeää tietää keneltä saa tarvittaessa apua. (Känkänen 2009, 238.) Jälkihuoltosuunnitelmaan kirjataan huollon tarkoitus ja tavoitteet. Havainnollistimme kuviossa 3 jälkihuoltosuunnitelmaan kuuluvia tekijöitä. On tärkeää keskustella nuoren kanssa hänen tuen tarpeestaan. Nuoret kaipaavat turvallista aikuista,

joka kulkee pitkäkestoisesti nuoren rinnalla kohti aikuisuutta. Tarkoituksena on helpottaa kotiutumista sijaishuollosta ja tukea nuoren itsenäistymistä. Nuorella on käytössään kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, jotka ovat järjestettävissä. Myös nuoren kasvatuksesta vastanneita henkilöitä tuetaan kotiuttamistilanteessa. (THL 2017b.) Jälkihuoltosuunnitelmaan kirjataan suunnitelman tekoon osallistuneet, nuoren lähiverkosto ja lähiverkoston tuen mahdollisuus nuorelle. Tämän lisäksi jälkihuoltosuunnitelmassa tulee olla riittävät taustatiedot sijoituksesta ja tavoitteiden toteutumisesta. Suunnitelmaan kirjataan nuoren sen hetkinen terveydentila ja muut kasvuolosuhteet kuten toimeentulo, harrastukset ja asuminen. Jälkihuoltosuunnitelmassa tulee kertoa nuoren, sosiaalityöntekijän ja läheisverkoston tavoitteet sekä tarvittavat tukitoimet. Lopuksi merkitään suunnitelman tarkistamisen ja arvioinnin ajankohta. (Pukkio 2016, 77–78.)

KUVIO 3. Jälkihuoltosuunnitelma

Kun nuori täyttää 21 vuotta, jälkihuollon järjestämisvelvollisuus päättyy. Häntä ei kuitenkaan saa tämänkään jälkeen jättää ilman tukea. Sosiaalityöntekijän tulee saattaa nuori käyttämään kunnan järjestämiä palveluja, sekä ohjata hänet etuusjärjestelmien ja tukitoimien pariin. Tarvittaessa sosiaalityöntekijä laatii nuoren kanssa yhdessä suunnitelman käytettävissä olevista palveluista. (THL 2017b.) Jälkihuollon päätyttyä on nuoren kanssa laadittava tarvittaessa suunnitelma, johon kirjataan ne palvelut, joita hän voi hakea. Näitä ovat kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä yleiset opintoihin ja sosiaaliturvaan liittyvät tuet. Jälkihuollon palvelut tulisi suunnitella ja järjestää yhdessä nuoren ja hänen sijaishuoltopaikkansa kanssa jo ennen jälkihuollon aloittamista. (Räty 2015, 614.)

3.2 Asumisen tuki

Nuoren asuminen järjestetään hänen tuen tarpeensa mukaan. Siinä otetaan huomioon nuoren ikä, tuen tarve sekä sijaishuoltopaikka. Vaihtoehtoina ovat itsenäiseen vuokra-asuntoon annettava tuki, laitoksen tai perhekodin tukiasunto tai yksityinen tukiasumista tarjoava sosiaalialan palveluntuottaja. Nuoren on myös mahdollista muuttaa asumaan biologisten vanhempiensa luo tai jatkaa asumistaan sijaisperheessään. (Pukkio ja Hoikkala 2016, 21.) Jälkihuollossa olevan nuoren kannalta asunnon

puute saattaa estää hänen itsenäistymisensä, kuntoutumisensa ja yhteiskuntaan kiinnittymisensä. Tarkoituksena olisi, että nuori hankkisi itse asunnon sosiaalityöntekijän avustuksella. Nuoren tuen tarve ja tuen laajuus riippuvat sijaishuollon ja huostaanoton syistä. (Räty 2015, 614–615.)

Yleisesti käytetty asumismuoto sijoituksen päätyttyä on asuminen tukiasunnossa. Onnistumisen kannalta on tärkeää, että nuori saa tarpeeksi tukea sosiaalityöntekijältä tai asumisen ohjaajalta sosiaalityön menetelmin. Alkuun nuori voi asua yhteisöllisessä soluasunnossa, jossa on tukea ympäri vuorokauden. Tämän jälkeen hän voi siirtyä vähitellen tukiasuntoon, josta nuori muuttaa myöhemmin asumaan itsenäisesti. Tukiasumisen ohjaajat auttavat nuorta kaupassa käynnissä, raha-asoiden hoidossa, opintojen aloittamisessa ja työnhaussa. Pukkion ja Hoikkalan mukaan monissa sijaishuollon yksiköissä itsenäisen elämän taitoja harjoitellaan jo sijoituksen aikana. Nuorella on mahdollisuus kokeilla yksin asumista viikonloppuisin asumisharjoitteluyksikössä. Itsenäistyville nuorille on tarjolla myös asumisvalmennuskursseja. (Pukkio, Hoikkala 2016, 22.)

3.3 Psykososiaalinen tuki, opiskelu ja työelämään sijoittuminen

Yksi jälkihuollon tehtävistä on auttaa nuorta löytämään ja käyttämään vahvuuksiaan. Nuoren tulisi uskoa siihen, että elämään voi vaikuttaa ja kokemuksista voi oppia. Ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen on tärkeää. Nuori tarvitsee ainakin yhden hyvän viranomais- tai aikuissuhteen, jolta saa tukea arjen ongelmiin. Nuorten kanssa työskennellessä täytyy pitää yllä toiveikkuutta ja suuntautua tulevaisuuteen pienin askelin. (Laaksonen 2004, 27.)

Ikkasen, Saaren ja Väliahon (2010) opinnäytetyössä haastatellut jälkihuollon työntekijät määrittivät psykososiaalisen tuen olevan motivoimista ja tukemista kaikilla elämän osa-alueilla. Nuorta autetaan verkostojen luomisessa, asunnon saamisessa ja opiskelussa. Psykososiaalinen tuki määritellään sosiaalityön lähestymistavaksi ja se koskee yksilökeskeistä työskentelyä asiakkaan omista lähtökohdista käsin. Tuki on myös vahvuuksia, kehittämistarpeita ja tarpeita huomioivaa sosiaalityötä. Tukea rakennetaan vuorovaikutuksessa nuoren kanssa. (Ikkonen, Saari ja Väliaho 2010, 44.)

Psykososiaalisessa työssä kiinnitetään huomio nuoren päihteiden käyttöön ja vapaa-ajan viettoon. Nuoren itsenäistymistä tuetaan ja arkielämän taitoja vahvistetaan. Psykososiaalinen tuki on kokonaisvastaista nuoren hyvinvoinnin seuranta ja elämäntilanteen tukemista. (Saari ym. 2010, 44.) Jälkihuollon nuorille vaikein paikka opiskelussa ja työelämään siirtymisessä on aika ennen ammattikoulun viimeistä vuotta. Jälkihuolto on vapaaehtoista ja sijaishuollon päättymisen houkuttelee nuorta vapaaseen elämään. Tähän hetkeen kannattaa valmistaa nuorta etukäteen keskustelemalla ja yrittämällä päästä hänen kanssaan sopimukseen opintojen jatkamisesta. Jälkihuollon nuorta voi auttaa työllistymisessä ohjaamalla hänet työpajatoimintaan, jossa voi hankkia 5-6 kuukauden työkokemuksen ja saada palkkaa. Pajoissa tarjotaan myös ammatinvalinnan ohjausta ja opastusta opiskelu- tai työpaikan hakemiseen. Näiden lisäksi nuoren on mahdollista saada työllistämistukea tai tehdä työharjoittelua työmarkkinatuella. (Laaksonen 2004, 37–39.)

3.4 Taloudellinen tuki

Kun päätetään nuoren toimeentulosta, päätöksenteossa pitää arvioida missä laajuudessa toimeentulotukea jälkihuollossa myönnetään. Toimeentulotukea myönnettäessä tulee ottaa huomioon nuoren asema jälkihuollossa. Jos päätöksen tekee joku muu, kuin jälkihuollon sosiaalityöntekijä, otetaan huomioon kirjatut tuen tarpeet jälkihuoltosuunnitelmassa. (Räty 2015, 605.) Kodin ulkopuolelle sijoitetulla nuorella on oikeus itsenäistymisvaroihin. Itsenäistymisvarat annetaan käyttöön sijoituksen päättyessä. Tarkoituksena on tukea nuorta koulutuksessa, itsenäistymisessä ja muissa tarpeellisissa menoissa. Itsenäistymisvarojen on oltava vähintään 40 prosenttia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista määritellyistä tuloista. (Lastensuojelulaki 2007 § 77.) Tätä laskiessa lapsilisää ei oteta huomioon (Räty 2015, 616).

Asiakasmaksulaissa (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 1992 § 7) lapselle tarkoitettuja tuloja ovat eläkkeet, elinkorot, elatusapu, elatustuki ja kertakaikkiset tulot kuten ryhmähenkivakuutus. Jos lapsella on perintöä, ne on luovutettava hänelle hänen täyttäessä 18-vuotta. Perintörahat on luovutettava jo aiemmin edunvalvojan niitä pyytäessä. (Räty 2015, 216.) Maksamisen ajankohdasta päättää toimielin, joka vastaa sosiaalihuollosta. Ensisijaisesti itsenäistymisvarat maksetaan sijaishuollon päättyessä. Varat voi myöntää myös nuoren itsenäistymisen turvaamiseen liittyvistä erityisistä syistä vasta kun nuori täyttää 21 vuotta. Sosiaalihuollon täytyy tehdä selvitys varojen maksamisesta ja kertymisestä sijoituksen päättyttyä, jos asiakas, hänen huoltajansa tai edunvalvojansa sitä sijoituksen aikana pyytää. (Lastensuojelulaki 2007 § 77.)

Nuoren siirtyessä jälkihuoltoon on huolehdittava siitä, että itsenäistymisvarat käytetään itsenäistymistä tukeviin toimintoihin ja hankintoihin. Näitä hankintoja ovat työllistymistä varten tehtävät hankinnat, asunnon kalustus, opiskeluun liittyvät menot ja ajokortin saaminen, jos ne edistävät itsenäistymistä. Varojen käytöstä päätettäessä tulee ottaa huomioon nuoren ikä ja olosuhteet sekä varojen määrä ja käyttötarkoitus. Jos nuori joutuu hakemaan toimeentulotukea, tulee arvioida, voidaanko itsenäistymisvaroja ottaa huomioon tukea määrättäessä. Tähän vaikuttaa varojen määrä, toimeentulotuen tarkoitus ja nuoren ikä. Tämän lisäksi tuen myöntämisessä pitää ottaa huomioon asuuko nuori itsenäisesti vai perheensä kanssa. Harkintaan vaikuttavat myös taloudelliset ja sosiaaliset seikat. (Räty 2015, 617–618.)

3.5 Lähiverkoston tuki

Perheeseen kuulumisen tunne on tärkeää jälkihuollon nuorelle, vaikka syy sijoitukseen olisi vanhempien kyvyttömyys vanhemmuuteen (Stein 2012, 52). Sijoitetulle lapselle ja nuorelle on tärkeää pitää yhteyttä aikuisiin, jotka ovat olleet hänelle läheisiä. Vanhemmat voivat olla mukana myös jälkihuoltovaiheessa. Tähän on paremmat edellytykset perheillä, joiden kanssa on tehty perhetyötä sijoituksen aikana. Sijaishuoltopaikan tulisi päivittää koko sijoituksen ajan tietoa nuoren lähiverkostosta. (Laaksonen 2004, 43.)

Sukupuun ja verkostokartan avulla voidaan selvittää ketkä ovat nuorelle läheisiä aikuisia. Jälkihuollossa olevaa nuorta voidaan yrittää motivoida siihen, että hän pyytää läheiseksi kokemaansa aikuista osallistumaan jälkihuoltoon koskeviin tapaamisiin. Osa vanhemmista ei halua ottaa vastuuta 18 vuotta täyttäneestä sijoitetusta nuoresta, vaan kokee että yhteiskunnan velvollisuus on auttaa nuorta tämän jälkeenkin. Jos nuoren verkosto on riittämätön, voi hänen tukenaan käyttää perhe- ja tukihenkilötoimintaa. (Laaksonen 2004, 44-45.)

Kuviossa 4 näkyvät jälkihuoltoon kuuluvat tukimuodot. Kaikkien osa-alueiden huomioiminen on tärkeää autettaessa nuorta itsenäiseen elämään. Jokaisen nuoren tarpeet tulee ottaa huomioon yksilöllisesti, koska heidän valmiutensa ovat hyvin erilaisia. Osalle riittää vähempi tuki ja osa tarvitsee tukea enemmän selviytyäkseen arjessa.

KUVIO. 4 Nuoren tukimuodot jälkihuollossa

4 ITSENÄISTYMINEN

Nuoruus on herkkää ja haavoittuvaa aikaa, jolloin käydään läpi fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia ja kasvetaan kohti aikuisuutta. Jokaiseen ikäkauteen kuuluu erilaisia kehitystehtäviä. 16–18-vuotiaana eletään itsenäistymisen vaihetta ja jokaiselle nuorelle itsenäistyminen on yksilöllinen prosessi. Itsenäistymisprosessiin vaikuttavat monet eri tekijät, kuten perheen rakenne, perhetausta, sukupuoli, ystävyys-suhteet ja aivojen kehittyminen. Itsenäistymisprosessit pohjautuvat siihen, mitä on tapahtunut nuoren aiemmassa kehityksessä. (Sinkkonen 2010, 63.)

Ihmisen koko elämänkaari sisältää eri ikäkauteen kuuluvia kehitystehtäviä. Nuoruusiän kehitystehtävien perustana on luoda pohja hyvinvoinnille ja myönteiselle kehitykselle myöhemmässä elämän vaiheessa. (Nurmi 2015, 131.) Tullakseen yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi ihmisen on käytettävä elämästään suuri osa sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Vuorovaikutuksen avulla opitaan yhteiskunnassa toimimisen mahdollistavat taidot, säännöt, käsitykset ja asenteet. Pitkäjänteisyyden kautta lapsi oppii omien tarpeidensa hallinnan, ja kehittyvän empatian kautta hän kykenee ottamaan huomioon muut ihmiset. Tätä prosessia kutsutaan sosialisatioksi. (Helkama, Myllyniemi ja Liebkind 2013, 82.)

Helkama ym. (2013) pohtii, että onko mahdollista, että sijaishuollossa olleella nuorella on puutteellinen kuva siitä, kuinka suomalaisessa yhteiskunnassa toimitaan ja siitä mitä yhteiskunnan jäseneltä odotetaan. Voiko esimerkiksi nuoren moraalikäsitys olla vajavainen ja kokeeko nuori, että on täysin normaalia olla hankkimatta ammattia ja elää pelkän toimeentulotuen varassa. Tässä tilanteessa jälkihuollolla on tärkeä rooli, jotta nuori oppii sosialisatian kautta yhteiskunnassa toimimisen säännöt, kykenee kehittämään omia kykyjään ja taitojaan, ja integroituu yhteiskuntaan. Jos sosialisatio jää puutteelliseksi, on vaarana, että nuori syrjäytyy. (Helkama ym. 2013, 82-83.)

Lasten ja nuorten osallisuudella on merkitystä, sillä on vaarana, että he jäävät ulos yhteisön toiminnallisuudesta ja syrjäytymisen riski kohoaa. (THL 2017c.) Merkittävimpiä syrjäytymistä aiheuttavia tekijöitä ovat matala koulutus, pitkäaikainen työttömyys ja ongelmat toimeentulossa. (Karvonen ja Kestilä 2014, 162.) Sijoitetulla nuorella on usein ikätovereitaan enemmän ongelmia koulunkäynnissä ja kouluttautumisessa. Huostassa olevilla nuorilla tutkintoon tähtäävään koulutukseen osallistuminen on paljon harvinaisempaa kuin muilla ikätovereilla. (Kestilä, Väisänen, Paananen, Heino ja Gissler 2012, 600-601.) Ylisukupolviset ongelmat näkyvät toimeentulossa, terveydessä ja elintavoissa. (THL 2016b.)

4.1 Nuoruuden kehitystehtävät

Keskeisimmät kehitystehtävät 16-18 -vuotiaan nuoren elämässä ovat sukupuoli-identiteetin omaksuminen, seurustelusuhteiden luominen, koulutuksen hankkiminen ja valmistautuminen työelämään. Myöhemmässä elämänvaiheessa, yli 19 -vuotiaana kehitystehtävänä on puolison valinta, perheen perustaminen sekä työelämään kiinnittyminen. Nuoruusiän kehitystehtävien perustana on luoda

pohja hyvinvoinnille ja myönteiselle kehitykselle myöhemmässä elämän vaiheessa. (Nurmi 2015, 131.)

Kiintymyssuhteella on suuri merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle, sillä sen vaikutukset ovat näkyviä nuoruusiän itsenäistymisprosessissa (Sinkkonen 2012, 96). Lähes jokainen sijoitettu lapsi on kokenut turvattomuutta ihmissuhteissaan (Sinkkonen ja Tervonen-Arnkil 2015, 163). Lapselle, joka on turvallisesti kiintynyt, on annettu mahdollisuus tuoda esille kaikki tunteensa vuorovaikutuksessa. Hän kykenee säätelemään tunteitaan, koska häntä on rauhoitettu ja lohdutettu. Välttelevästi kiintynyt lapsi taas on joutunut jopa tukahduttamaan tunteitaan, koska ne ovat loitontaneet häntä vanhemmasta. Ihmisen, joka on kiintynyt välttelevästi, on vaikeaa osoittaa vihamielisiä tunteitaan. Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsen hoivaaja on ollut epäjohdonmukainen. Lapsi saa huomiota parhaiten olemalla provokatiivinen ja arvaamaton. Ristiriitaisesti kiintyneen vanhemman ja lapsen suhteesta tulee usein vihamielisriippuvainen. Lapsi kokee, että muiden velvollisuus on tehdä hänen olonsa mukavaksi, mutta se ei onnistu. Kiintymyssuhteilla on suuri merkitys nuoren itsenäistymisprosessissa. Sijoitetulla nuorella on usein ollut ristiriitainen kiintymyssuhde vanhempaansa, ja sillä voi olla vaikutusta hänen itsenäistymiseensä. (Sinkkonen 2010, 91–92.)

Nuoren itsenäistymisprosessi on kriittistä aikaa, jolloin nuori tarvitsee sosiaalista tukea elämän muutoksiin. Itsenäistyvälle nuorelle jälkihuollon tarjoama tuki on ensiarvoisen tärkeää, sillä he eivät usein saa tukea omalta perheeltään. Perheissä, joissa ei ole tarvittu lastensuojelullista väliintuloa, perheen antama sosiaalinen ja taloudellinen tuki itsenäistyvälle nuorelle jatkuu usein läpi elämän. (Reinikainen 2009, 93-95.) Jälkihuollon itsenäistyvillä nuorilla voi olla heikko sosiaalinen verkosto ja syrjäytymisen riski on kaksinkertainen ennen aikuisiän saavuttamista (Bengtsson, Sjöblom, Öberg 2017).

Jälkihuollon itsenäistyvät nuoret tuntevat usein yksinäisyyttä ja sosiaalisten verkostojen vähyyttä. Sijoituspaikassa nuoret ovat olleet yhteisössä, jossa on ollut saatavilla sosiaalista turvaa aina tarvittaessa. Nuoren muuttaessa omilleen tilanne muuttuu, sillä kukaan ei kysele perään tai vahdi nuoren tekemisiä. Omilleen muuttaessa nuori joutuu kantamaan erilaista vastuuta ja vastaamaan itse enemmän arjen toimivuudesta. He kokevat, että itsenäisen elämän vaatimukset ovat tulleet heille yllätyksenä, vaikka itsenäistä elämää onkin harjoiteltu yhdessä sijoituspaikassa ennen varsinaista itsenäisyyttä. (Kuvaja 2015, 39.)

Sijaishuollossa olleet nuoret kohtaavat aikuisuuden usein nopeammassa tahdissa, kuin ne nuoret, joita ei ole sijoitettu. Nuori voi tuntea tarvitsevänsä tiivistä tukea jälkihuollosta. Tämä ei kuitenkaan toteudu jokaisen kohdalla. (Kuvaja 2014, 19.) Sijaishuollossa kasvaneet nuoret ovat alttiimpia sosiaalisille ongelmille. Heillä on lisäksi suurempi riski itsemurhiin ja mielenterveys sairauksiin. Näillä nuorilla on usein heikompi koulutustausta, suurempi todennäköisyys saada lapsia nuorena ja suurempi riski osallistua rikolliseen toimintaan. (Bengtsson, Sjöblom ja Öberg 2017.)

4.2 Lasten ja nuorten osallisuus

Osallisuutta voidaan määritellä kolmella ulottuvuudella, joita ovat toiminnallinen osallisuus, riittävä toimeentulo ja hyvinvointi sekä kuuluminen yhteisöihin. (THL 2017b.) Lasten ja nuorten osallisuudella tarkoitetaan, että heillä on oikeus saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, toimenpiteistä ja ratkaisuista. Heillä on oikeus ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa asioihin, jotka koskevat heitä. Osallisuudella tarkoitetaan toimintaa, jossa osallisuus on konkreettista. Lainsäädäntö määrittelee lapsen ja nuoren oikeuden osallisuuteen häntä koskevista asioista ja laki määrittää kaikki alle 18-vuotiaat lapsiksi. Perustuslaissa todetaan, että ikä lapsen tai nuoren kohdalla ei ole peruste sulkea heitä ulos oikeudesta saada tietoa heistä koskevista asioista. Heillä on lisäksi oikeus lausua niistä omat näkemyksensä. Tämä näkyy jälkihuollossa siten, että nuori osallistetaan oman tulevaisuutensa suunnitteluun tasaveroisena kumppanina. (THL 2016b.)

Sosiaalinen osallisuus voidaan nähdä syrjäytymisen vastakohtana. Se on muuttuva prosessi, jossa parannetaan yksilöiden ja ryhmien osallistumista yhteiskuntaan. Osallisuus yhteiskunnassa tarkoittaa, että jokaisella on mahdollisuus terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, sosiaalisiin suhteisiin ja asuntoon. Sosiaalinen osallisuus kuvataan tunneperäisenä, henkilökohtaisena tai subjektiivisena ilmiönä, joka syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Koska osallisuus on vuorovaikutusta, on tärkeää, että ihmiselle syntyy kokemus osallisuudesta, jolloin hän oivaltaa osallisuuden mahdollistavat hyödyt. Tärkeää on kuitenkin huomioida osallisuuden ja osallistumisen erot, sillä sosiaalisen osallisuuden kokemuksellisuus prosessina on laajempi käsite. (Leemann, Kuusio ja Hämäläinen 2015.) Samuelsin ja Prycen (2008) tutkimuksessa nuoret kertoivat kokeneensa, ettei heillä ole sijoistusaikana juurikaan yksilöllistä päätäntävaltaa ja tämä on luonut eräänlaisen riippuvuussuhteen, kun nuori on saanut päättää omista asioistaan vain rajallisesti. Tutkimuksessa nuoret kertoivat huolensa siitä, kuinka tällainen riippuvaisuus kasvatusjärjestelmässä heikentää heidän itsenäistymisprosessia. (Samuels ja Pryce 2008.)

Nuoren henkiset, sosiaaliset ja taloudelliset resurssit yhdessä sijaishuollon kulttuuristen resurssien kanssa toimivat hyvän elämän perustana. Sijaishuollossa saadut hyvät ja huonot kokemukset toimivat pohjana, joiden varaan nuorten itsenäistymiskokemukset rakentuvat. Sijaishuollon päättymisen jälkeen nuorilla on yhä tarve kuulua johonkin ja olla merkityksellinen jollekin, vaikka he itsenäistyvät ja pyrkivät pärjäämään ilman apua. He kertovat sosiaalisten suhteiden vähentävän yksinäisyyden tunnetta ja antavan turvaa silloin, kun he tarvitsevat apua. Itsenäisyyttä heikentävinä tekijöinä ovat nuoren heikko itsetunto, henkinen pahoinvointi sekä mielenterveyshäiriöt. Mielenterveyshäiriöiden hoitamatta jättäminen suurentaa syrjäytymisen riskiä, jolloin koulutuksen hankkiminen ja sosiaaliset suhteet heikkenevät. (Törrönen ja Vauhkonen 2012, 87-89.)

4.3 Nuorten syrjäytyminen

Nuorten syrjäytymisellä tarkoitetaan yleensä sitä, että nuoret jäävät koulutus- ja työmarkkinoiden ulkopuolelle. Merkittävimpiä syrjäytymistä aiheuttavia tekijöitä ovat matala koulutus, pitkäaikainen työttömyys ja ongelmat toimeentulossa. Muita keskeisiä syrjäytymistä ja yhteiskunnallista osattomuutta aiheuttavia tekijöitä ovat vähäiset sosiaaliset suhteet, huono terveys sekä elämänhallinta. Näihin eri osa-alueisiin on syytä kiinnittää huomiota. Yksittäiseen osa-alueeseen liittyvät ongelmat eivät välttämättä tarkoita, että nuori on vaarassa syrjäytyä, mutta kun eri osa-alueisiin liittyvät ongelmat alkavat kasaantua ja ketjuuntua, on vaarana, että nuoren syrjäytyminen alkaa elämähallinnan heikennyttä. (Karvonen ja Kestilä 2014, 162.)

Syrjäytyminen ja hyvinvointi ovat hyvin yksilöllisiä asioita. Jotta voisimme ymmärtää nuoren tämän hetkistä elämäntilannetta, meidän tulee ottaa huomioon hänen elämäänsä liittyvät hyvinvoinnin puutokset. Tärkeää on myös selvittää aikaisempia elämänvaiheita ja niitä asioita jotka ovat pienentäneet ja suurentaneet syrjäytymisriskiä. On hyvä ymmärtää, että kaikki nuoret eivät koe olevansa syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa, vaikka he ovatkin koulutuksen ja työn ulkopuolella. Tämä voi johtua nuoren omista valinnoista, jolloin marginaaliin jäädään omasta halusta. Nuori voi esimerkiksi haluta poiketa totutusta elämäнкаaresta, miettiä valintojaan harkiten tai keskittyä häntä kiinnostaviin asioihin, kuten taiteisiin. (Sipilä, Kestilä ja Martikainen 2011, 129; Vaarama, Karvonen, Kestilä ja Moisio 2014, 162.)

Arvioidaan että Suomessa syrjäytyneiden ja syrjäytymisriskissä olevien nuorten määrä olisi 14000 – 100000 välillä. Luku on suuri, koska syrjäytymiselle ei ole määritelmää, joka olisi vakiintunut. Erilaisia syrjäytymiseen liittyviä riskejä ja huono-osaisuuden tiloja voidaan kuvata tilastoilla, mutta nämä tilastotkaan eivät suoraan kerro sitä ketkä ovat syrjäytyneitä ja ketkä eivät. Niistä voidaan korkeintaan katsoa, kenelle on kertynyt syrjäytymisen riskitekijöitä. (THL 2017d.) Myrskylän mukaan (2012, 1.) syrjäytyneiden 15 – 29 vuotiaiden määrä oli vuonna 2010 noin 51 300. Tämä on noin 5% kaikista nuorista. 18800 heistä on työttömiä työnhakijoita ja loput 32 500 ovat nuoria, jotka eivät näy minkäänlaisissa tilastoissa, eikä heidän tekemisistään tai siitä keitä he ovat ole tarkkaa tietoa.

4.4 Ongelmat kasautuvat kouluttamattomille nuorille

Huono menestys peruskoulussa tarkoittaa usein sitä, että nuori karsiutuu toisen asteen koulutuksesta. Kouluttamattomuus aiheuttaa sen, että nuorten asema työmarkkinoilla on vaikea, koska he eivät kykene kilpailemaan työpaikoista. Pelkän perusasteen koulutuksen omaavilla on selvästi enemmän ongelmia työllistymisen ja toimeentulon kanssa. Vain perusasteen suorittaneilla on tämän lisäksi havaittu ongelmia etenkin psyykkisessä terveydessä ja elämänhallinnassa. (Vaarama ym. 2014, 171.)

Sijoitetulla nuorella on usein ikätovereitaan enemmän ongelmia koulunkäynnissä ja kouluttautumisessa, koska sijoitus merkitsee yleensä aina tärkeiden ihmissuhteiden, kuten opetus- ja kaverisuhteiden katkeamista. Huostassa olevilla nuorilla tutkintoon tähtäävään koulutukseen osallistuminen on

paljon harvinaisempaa kuin muilla ikätovereilla. Huostassa olleiden todennäköisyys tutkinnon suorittamiseen on jopa kolme kertaa pienempi kuin muiden ikätovereiden. Sijoitetut nuoret suorittavat yleensä ammattitutkinnon, ja lukiossa tai ammattikorkeakoulussa opiskelu on harvinaista. Huostassa olleista 24-vuotiaista puolet ovat suorittaneet jonkin tutkinnon. Parhaiten opinnoissaan ja työllistymisessään ovat menestyneet ne huostaanotetut nuoret, jotka ovat olleet sijoitettuna perheeseen. (Kestilä, Väisänen, Paananen, Heino ja Gissler 2012, 600-601.)

4.5 Huono-osaisuus on ylisukupolvista

Geenien, biologian, psykososiaalisten ja sosioekonomisten tekijöiden yhteisvaikutuksen takia vanhempien hyvinvointiongelmat voivat siirtyä lapsille. Tällöin puhutaan huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta. Kun perheellä on vaikeaa eri elämänaalueilla, se heijastuu laajasti myös lasten hyvinvointiin. Kyse ei ole pelkästään yksittäisiin perheisiin liittyvästä ongelmasta, vaan ongelma on laaja sosiaalinen ongelma, johon vaikuttavat esimerkiksi mahdollisuuksien tasa-arvon riittämätön toteutuminen. Tämä näkyy muun muassa siinä, että kaikilla ei ole samanlaista mahdollisuutta kouluttautua. (THL 2016b.)

Perhetaustalla on merkitystä, kun tarkastellaan ihmisen myöhempää hyvinvointia. Seuraukset voivat olla hyvinkin merkittävät, jos lapsuudessa perheessä on elämää kuormittavia tekijöitä, kuten työttömyyttä, vaikeuksia toimeentulossa, ongelmia asumisessa, mielenterveys- ja päihdeongelmia, muita terveydellisiä ongelmia, riitoja vanhempien välillä, ja väkivaltaa ja laiminlyöntiä. Nämä ongelmat voivat myös kasautua, jolloin esimerkiksi päihdeongelmaan liittyy myös väkivaltaa. (THL 2016b.) Suuri talouteen vaikuttava tekijä on työttömyys ja suurin osa lastensuojelun asiakkaina olevista perheistä on työttömiä. Työttömyys kasvattaa taloudellista ahdinkoa, jonka vaikutus heijastuu koko perheeseen. (Piippo 2011, 49.)

Varhaiset elinolot vaikuttavat muun muassa siihen millaisen koulutusuran nuori valitsee, ja millaiset hänen elinolonsa ovat aikuisena. Ylisukupolviset ongelmat näkyvät toimeentulossa, terveydessä ja elintavoissa. Hyvinvoinnissa näkyvät puutteet ovat yhteydessä kodin ulkopuolelle sijoittamiseen. Etenkin teini-ikässä sijoitetut voivat huonosti myös nuorena aikuisena, koska tässä vaiheessa heidän hyvinvointiinsa on jo vaikuttanut monia negatiivisia tekijöitä. (THL 2016b.) Sijaishuollolla on merkitystä nuoren tulevaisuutta ja aikuisuutta tarkastellessa, eikä sijoitetun nuoren tulevaisuus ole aina synkkä. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus voi katketa nuoren positiiviseen kokemukseen sijaishuollosta. (Piippo 2011, 67.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia Ylä-Savolaisten nuorten kokemuksia jälkihuollosta. Haastattelimme tutkimusta varten viittä Ylä-Savolaista jälkihuollon asiakasta. Nuorten kokemusten avulla jälkihuoltoa voidaan tarpeen tullen kehittää. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin teemahaastatteluilla.

Tutkimuskysymyksemme ovat

Millaisia ovat Ylä-Savolaisten nuorten kokemukset jälkihuollosta ja kuinka jälkihuoltoa voidaan kehittää nuorten kokemusten pohjalta.

Aikaisemmista jälkihuoltoa tarkastelevista tutkimuksista tulee ilmi, että aikuisen tarjoama psykososiaalinen tuki on nuorille tärkeää. Esille nousee myös taloudellisen tuen tarpeellisuus. Sillä voidaan vaikuttaa nuoren sosiaalisen toimintaympäristöön ja ehkäistä ja vähentää syrjäytymistä. Sijaishuollosta lähtevän nuoren itsenäistyminen onnistuu parhaiten silloin, kun nuori saa tarvitsemansa tuen kaikkiin elämänsä osa-alueisiin.

Rauni Huotari (2011), selvitti tutkimuksessaan *Omillaan toimeentuleva aikuinen. Lastensuojelun jälkihuolto nuoren itsenäistymisen tukijana* jälkihuollon vaikutusta nuoren itsenäistymiseen. Tutkimuksessa todettiin, että jälkihuollolla turvattiin nuoren subjektiivisia oikeuksia, kuten toimeentuloa ja asumista. Nuoret kokivat nämä palvelut kaikista tärkeimmiksi tukimuodoiksi. Huotarin mukaan osa nuorista oli itsenäistymässä ja kiinnittymässä yhteiskuntaan jälkihuollon loppuvaiheessa, mutta osalla itsenäistymisprosessi oli vielä kesken. Näillä nuorilla tuentarvetta oli vielä jälkihuollon jälkeenkin. (Huotari 2010, 2.)

Orvokki Kurosen (2013) pro gradu -tutkielmassa *Jälkihuollon asiakkaan kokemukset sosiaalityön kontekstissa* tutkittiin jälkihuollon asiakkaiden kokemuksia sosiaalityön kontekstissa. Tutkimus perustuu nuorten kokemuksiin jälkihuollosta ja siinä tuli ilmi, että nuoret kokivat suhteensa jälkihuollon työntekijään luottamukselliseksi. Kun nuori saa itse vaikuttaa siihen, ottaako hän vastaan jälkihuollon palvelut, itsemääräämisoikeus toteutuu ja tämä lisää itsenäistymisen tunnetta. Nuori tarvitsee alkuun paljon tukea ja heille on tärkeää tietää, että jälkihuollon työntekijä on tavoitettavissa tarvittaessa. (Kuronen 2013, 72-73.)

Sijoitetut nuoret olivat hyvin selvillä oikeudestaan jälkihuoltoon. Haastatellut asiakkaat olivat myös halukkaita vastaanottamaan palveluita. Nuoret toivoivat enemmän ohjausta rahankäyttöön ja tietoa siitä, kuinka jälkihuolto toteutuu, jos muuttaa toiselle paikkakunnalle. Jälkihuollon nuoret tapasivat työntekijää noin kerran kuukaudessa ja se liittyi yleensä toimeentulotukeen. Osa asiakkaista koki tapaamiset turhana, jos niissä täytettiin pelkästään toimeentulotukianomus, eikä käsitelty muita asioita. (Kuronen 2013, 45-46.)

Sosiaalisen tuen merkitys on tärkeää, kun nuori muuttaa sijaishuollosta omilleen. Nuorten mukaan aineellinen tuki on välttämätöntä, mutta rinnalle kaivataan myös tiedollista ja henkistä tukea. Valkaman (2017) pro-gradu-tutkielman ja *Et joku ihminen välittää must niinku oikeesti* mukaan nuori tarvitsee tunteen siitä, että joku välittää ja ymmärtää. Hänelle on myös tärkeää kokea olonsa turvallisiksi ja tulla kuulluksi. Nuoren ja työntekijän välinen suhde on tärkeä ja viranomaisen voi olla nuoren elämää tukeva tärkeä aikuinen. (Valkama 2017, 2.)

Kuvaja (2014) tutki jälkihuoltoa vapauskäsitteen kautta. Sijaishuollosta itsenäistyminen saattaa tuntua nuoresta vapautena ja pois pääsynä määräysvallan alta. Tutkitut nuoret odottivat itsenäistymisen tuomaa vapautta paljon, mutta se ei ollutkaan sellaista mitä he olivat kuvitelleet. Nuoret kokivat, että vastuuntunto oli vasta kehittymässä ja että heidät oli jätetty selviytymään omillaan. Tässä tutkimuksessa nuoret kokivat, että tuki oli puutteellista. Vapaus sisälsi heidän mielestään riskejä, joilta suojautuminen vaati vastuun ottamista ja henkilökohtaista harkintaa. Jos tästä selvisi, nuori koki kasvaneensa ihmisenä. Vasten tahtoaan huostaanotetuille on tärkeää saada riittävästi tukea itsenäistymisvaiheessa. Tutkimuksessa selviytyjiksi kokeneilla oli ollut tukenaan välittäviä ihmisiä, jotka olivat auttaneet nuorta uskomaan mahdollisuuksiinsa. (Kuvaja 2014, 2.)

Valkaman (2017) pro-gradu -tutkielmassa nuorista osa kokee saaneensa oppia arjen taitoihinsa jo sijoituksensa aikana. Nuori tarvitsee kuitenkin henkilökohtaista ohjausta ja siksi työntekijällä tulee olla aikaa sekä kärsivällisyyttä selittää asioita perinpohjaisesti ja ymmärrettävästi. Nuoret tarvitsevat usein virastoasiointia joustavampaa tukea. Kaikki nuoret eivät koe saaneensa riittävästi tietoa jälkihuollosta. Myöskään lastensuojelulaitos ei ollut kertonut mitä jälkihuoltoon kuuluu. (Valkama 2017, 35–39.)

Parannusehdotuksena nuoret toivoivat informaatiota, jos oma työntekijä on jäämässä lomalle. Tämän lisäksi osa kaipasi syvempää suhdetta jälkihuollon työntekijään ja sitä, että häneltä voisi aina tarvittaessa kysyä neuvoa. Joku nuorista koki, ettei ole saanut tarpeeksi tietoa kaikista tukimuodoista. Iso osa haastatelluista kertoi kuitenkin, että jälkihuollon työntekijä on helposti tavoitettavissa. Nuorten mielestä oli helpompaa ottaa yhteyttä sähköpostitse tai tekstiviestillä kuin puhelimitse. Osalle asiakkaista jälkihuollon tapaamiskerrat olivat riittäviä, osa taas olisi halunnut tapaamia useammin. Suurin osa tutkimuksessa haastatelluista nuorista koki, että he ovat tulleet kuulluksi ja tiesivät melko hyvin omat oikeutensa. (Kuronen 2013, 47–56.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Halusimme selvittää, millaisia nuorten kokemukset ovat jälkihuollosta Ylä-Savon SOTEn alueella, ja kuinka jälkihuoltoa voidaan tarpeen tullen kehittää. Valitsimme tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimuksen, sillä oli riskinä, että haastateltavien määrä jäisi pieneksi. Lisäksi laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on todellisen elämän kuvaaminen, jolloin tutkimuskohdetta tarkastellaan ja tutkitaan kokonaisvaltaisesti (Hirsijärvi, Sarajärvi ja Remes 2009, 161). Näin saisimme esille haastateltavien henkilökohtaisia ja ainutlaatuisia kokemuksia jälkihuollosta. Ylä-Savon SOTE etsi haastateltavat, ja informoi heitä tutkimuksesta tekemällämme infokirjeellä (Liite 2.) Tutkimukseen osallistui viisi nuorta. Nuoret saivat osallistumisesta palkkioksi elokuvaliput. Haastattelimme myös kahta jälkihuollon työntekijää, koska halusimme selvittää heidän näkemyksiään jälkihuollon nykyisestä tilasta.

Tiedonkeruu toteutettiin teemahaastatteluina ja haastattelut nauhoitettiin. Teemahaastattelun etuihin kuuluu, että haastateltavilta voidaan tarpeen tullen kysyä tarkentavia ja syventäviä kysymyksiä. Jaoimme haastattelun neljän teemaan. Jälkihuollon lainmukaisuus, taloudellinen tuki, psykososiaalinen tuki ja jälkihuollon kehittäminen. Selvitimme näitä asioita kahdellatoista kysymyksellä. Teemahaastattelussa korostuvat ihmisten tulkinnat ja heidän asioille antamat merkitykset. Teemahaastattelun toteutus voi vaihdella lähes avoimesta haastattelusta strukturoituun haastatteluun. Me haastattelimme nuoria puolistrukturoidulla haastattelulomakkeella, joka oli kaikille osallistujille yhtenäinen. Haastattelussa ei tullut ilmi osallistujan ikä, sukupuoli tai asuinpaikka, sillä kohderyhmän anonymiteetti tulee säilyttää. Nuoret haastateltiin yksilöhaastatteluna haastattelurungon (Liite 3) mukaisin kysymyksin. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018.)

Tiedonkeruun jälkeen analysoimme tiedon. Ensiksi haastattelut litteroitiin, eli äänitteet kirjoitettiin kirjalliseen muotoon. Kun teksti oli litteroitu, se tiivistettiin, eli koodattiin, jotta aineisto saatiin käsiteltävään muotoon. Koodauksen jälkeen aineisto luokiteltiin teoriapohjaisesti. Teoriana käytettiin lastensuojelulakia ja lastensuojelun käsikirjaa.

6.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on löytää tosiasioita olemassa olevien väittämien sijaan (Hirsijärvi ym. 2009, 161). Laadullisessa tutkimuksessa käytetään lauseita ja sanoja määrällisessä tutkimuksessa käytettävien lukujen sijaan, eikä laadullinen tutkimus pyri yleistyksiin kuten määrällinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata, ymmärtää syvällisesti ja tulkita tutkittavaa ilmiötä. Tämän vuoksi valitsimme tutkimusotteeksemme laadullisen tutkimuksen. Tutkimusprosessi ei ole lineaarinen eli suoraviivainen vaan se etenee kehämäisesti, sillä analyysia tehdään koko tutkimuksen ajan. Kananen (2014) toteaaakin, *että on suorastaan väärin kerätä ensin koko aineisto ja vasta tämän jälkeen aloittaa aineiston analysointi. Tiedonkeruun tuloksena saadun aineiston analyysi määrittää sen, milloin on kerätty riittävästi aineistoa. Siksi laadullista tutkimusta tehtäessä ei voida määrittää paljonko aineistoa aiotaan kerätä, vaan aineistoa tulee kerätä niin paljon, että tutkimusongelmaan löytyy vastaus.* Laadullisessa tutkimuksessa ei siis ole olemassa selkeää

sääntöä haastateltavien määrästä. Haastateltavien määrä riippuu tilanteesta ja tutkimusongelman rajauksesta. Jos pyritään kylläntymiseen, eli saturaatioon, on tutkimusmateriaalia riittävästi, kun tulkinta alkaa toistaa itseään. (Kananen 2014, 18 – 19, 95.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan yksittäistapauksia ja tapausta käsitellään perusteellisesti. Näin pyritään saamaan mahdollisimman paljon tietoa yhdeltä haastateltavalta. Koska haastateltavalta saatava tieto on yksilöllistä, ei sen pohjalta voida tehdä yleistyksiä. Tarkoituksena on kuvata haastateltavien kokemuksia ja näkemyksiä heidän ainutlaatuisesta todellisuudestaan. Saatuihin tuloksiin vaikuttaa valittu tutkimusmenetelmä. Kun tehdään laadullista tutkimusta, päättelyssä edetään yleensä yksittäisestä tuloksiin, eli päättely on induktiivista. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija toimii työvälineenä haastatellen ja havainnoiden tutkittavia. Koska tutkija tekee päätökset siitä, mitä hän kysyy, keneltä ja kuinka paljon, on laadullisessa tutkimuksessa vaarana subjektiivisuus. (Kananen 2014, 19 – 20, 25.)

6.2 Teemahaastattelu

Laadullisessa tutkimuksessa on vaihtoehtona useita erilaisia aineistonkeruumenetelmiä, joista käytetyin menetelmä on haastattelu. Haastattelun tekeminen edellyttää sitä, että tutkija ja tutkittava puhuvat samaa kieltä. Haastattelun muotoja on monenlaisia ja ne voidaan luokitella osallistujien määrän mukaan joko yksilö- tai ryhmähaastatteluiksi. Haastattelussa on mukana aina haastattelija ja haastateltava. Haastateltava voi tuottaa tietoa, joka ei saata vastata todellisuutta. Tieto voi olla vääristynyttä tai sitä voidaan tietoisesti muuttaa esimerkiksi silloin, kun ajetaan jonkun etua. (Kananen 2014, 70.)

Kysymystyyppi määrittää sen, onko kyseessä lomakehaastattelu, teemahaastattelu vai syvähaastattelu. Teemahaastattelu on näistä muodoista käytetyin. Sitä käytetään, kun ilmiötä ei tunneta ja halutaan kohteesta ymmärrys. Teemahaastattelussa käydään keskustelua aihe kerrallaan tutkijan ja tutkittavan välillä. Teemat on valittu etukäteen ja ne ovat yleisluontoisia. (Kananen 2014, 70, 76.) Siksi käytimme haastattelumuotona teemahaastattelua. Valitsimme haastattelun teemoiksi jälkihuollon lainmukaisuuden, taloudellisen tuen, psykososiaalisen tuen ja jälkihuollon kehittämisen. Kuvio 1 havainnollistaa valitsemiamme teemoja. Koska teemahaastattelu voidaan ymmärtää lomakehaastattelun ja syvähaastattelun välimuotona halusimme tehdä käyttöömmä selkeän kyselyrunгон (Hirsijärvi ym. 2009, 208). Jaoimme teemat kahteentoista kysymykseen (Liite 3), joilla pyrimme selvittämään nuorten kokemuksia jälkihuollosta. Koska kysymyksiin saadut vastaukset nostavat esiin uusia kysymyksiä, esitimme tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä. Näin saimme rakennettua kokonaiskuvaa haastateltavien tilanteista. Teemahaastattelun tuloksena pitäisi syntyä aineisto, jonka avulla voidaan ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Ymmärryksen avulla tutkimusongelmaan voidaan löytää ratkaisu. (Kananen 2014, 72, 86.)

KUVIO. 1 Teemahaastattelun teemat

6.3 Aineiston litterointi ja koodaus

Litteroinnilla eli aineiston yhteismitallistamisella tarkoitetaan sitä, että erilaiset tallenteet kuten äänitteet, videot ja kuvat kirjoitetaan kirjalliseen muotoon. Litterointi mahdollistaa aineiston käsittelemisen erilaisilla analysointimenetelmillä. Teemahaastattelujen aineisto tulee kirjoittaa tekstimuotoon mahdollisimman sanatarkasti. Tutkijan on päätettävä mitä litteroi, sillä litterointi on hidasta. Litterointimuotoja on useita. Yleiskielisessä litteroinnissa muutetaan teksti kirjakiellelle, kun taas propositiotasoisessa litteroinnissa kirjataan ylös vain ydinasiat. Sanatarkka litterointi on litteroinnin tarkin muoto. Siinä kirjataan ylös myös erilaiset äännähdykset. Litteroimme kaiken sanatarkasti, sillä viiden haastattelun litterointi ei vienyt liikaa aikaa. Näin pystyimme käyttämään sanatarkkoja ilmaisuja sitaatteina opinnäytetyössämme. Litteroinnin toteuttamiseen riittää tietokone ja niistä löytyvät ohjelmistot. Mikään ohjelma ei tee tulkintaa, vaan se jää tutkijan tehtäväksi. (Kananen 2014, 101 – 102).

Litteroinnin jälkeen teksti on yleensä tiivistettävä eli koodattava, koska laadullisen tutkimuksen aineistot ovat monesti laajoja ja niiden käsittely on haastavaa. Koodauksessa aineistoista siis katsotaan yksi tietyn asiakokonaisuuden sisältävä tekstiosa, joka tiivistetään. Näin aineisto saadaan sellaiseen muotoon, jollaisena sitä on helpompi käsitellä. Tarkoituksena on yhdistää samaa tarkoittavia asioita saman koodin alle. Koodaus ei ole analyysiä, vaan se on välivaihe, joka mahdollistaa analyysin teon. Koodauksesta ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa, vaan tavat ovat tutkijasta riippuvaisia. Koodaus ei saa vaikuttaa aineiston tiedon laatuun. Kun koodaus on tehty, pyritään koodauskehikkoa

käyttämällä etsimään aineistosta säännönmukaisuuksia, rakenteita, malleja ja teemoja. Liian yleisluontoinen koodaus hävittää tietoja ja liian tiheästi tehty koodaus tekee tulkin haastavaksi. (Kananen 2014, 103 – 104.) Koodausta ei ole välttämätöntä tehdä, jos aineisto on pieni. Päätimme kuitenkin tehdä koodauksen, sillä halusimme oppia uutta. Kysyimme haastateltavilta taloudellisen tuen teemaan liittyen, ovatko he saaneet taloudellista tukea ja apua asunnon hankintaan, ja millaista tuki on ollut. Alla koodaus yhden haastateltavan vastauksesta. Jako on tehty niin, että yksi tekstikokonaisuuksia muodostaa yhden asiakokonaisuuden. Asiakokonaisuudet on eroteltu taulukossa eri riveille.

TAULUKKO. 1 Koodaus

Raakateksti	Koodi (taso 1)	Koodi (taso 2)	Koodi (taso 3)
<i>Noooh, tämmöstä huonekalujen ja tämmösen hankintaa</i>	Huonekalut	Irtaimisto	Taloudellinen tuki
<i>ja sitten mitähän tämmösiä perus mikrot ja muut</i>	Kodinkoneet	Irtaimisto	Taloudellinen tuki
<i>että oikeestaan kaikki nyt mitä oon sillä lailla tarvinnut niin oon vaan soittanut sitten sosiaalityöntekijälle</i>	Soitto sosiaalityöntekijälle tarvittaessa	Yhteydenotto	Taloudellinen tuki
<i>ja sitten hän on pistänyt sitten rahhaa ja minä oon palauttanut kuitit.</i>	Rahaa sosiaalityöntekijältä	Etuudet	Taloudellinen tuki

6.4 Luokittelu

Luokittelussa koodatuille tekstiosioille etsitään yhdistäviä tekijöitä. Käsitteet, jotka tarkoittavat samaa yhdistetään, jolloin ne muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. Alla luokittelu yhden haastateltavan saamista jälkihuollon palveluista. (Kananen 2014, 113.)

TAULUKKO. 2 Luokittelu

Raakakoodi	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Taso 4
Jälkihuoltosuunnitelma tehty	Tavoitteet	Suunnittelu	Jälkihuolto	Lastensuojelun Lainsäädäntö
Huonekalut	Irtaimisto	Taloudellinen tuki	Jälkihuolto	Lastensuojelun Lainsäädäntö
Kodinkoneet	Irtaimisto	Taloudellinen tuki	Jälkihuolto	Lastensuojelun Lainsäädäntö
Itsenäistymisvärat	Etuudet	Taloudellinen tuki	Jälkihuolto	Lastensuojelun Lainsäädäntö

Koulutehtävät	Opiskelu	Psykososiaalinen tuki	Jälkihuolto	Lastensuojelun Lainsäädäntö
Opinto-ohjaus	Opiskelu	Psykososiaalinen tuki	Jälkihuolto	Lastensuojelun Lainsäädäntö

Käytimme luokittelussa apuna teemahaastattelun teemoja, jotka ovat jälkihuollon lainmukaisuus, taloudellinen tuki, psykososiaalinen tuki ja jälkihuollon kehittäminen. Nämä teemat pohjautuvat lastensuojelulakiin ja lastensuojelun käsikirjaan. Taulukosta on nähtävissä, että haastateltavalle on tehty lastensuojelulain vaatima jälkihuoltosuunnitelma. Tämän lisäksi hän on saanut taloudellista tukea itsenäistymisvaroista huonekaluihin ja muuhun irtaimistoon. Psykososiaalista tukea hän on saanut tukihenkilöltä ja opinto-ohjaajalta. Tuki on liittynyt opintoihin ja koulutehtävien tekoon.

6.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tekemiseen liittyy tiettyjä eettisiä periaatteita, kuten itsemääräämisoikeus, oikeudenmukaisuus, hyöty ja luotettavuus. Tutkittavien itsemääräämisoikeus näkyy siten, että heille tulee kertoa mitä tutkitaan, he osallistuvat tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heillä on oikeus keskeyttää haastattelu ja kieltää tutkimusmateriaalin käyttö. Lisäksi lapsia ja nuoria tutkittaessa tulee kiinnittää huomiota osallisuuteen ja suojeluun. Tutkijan on pohdittava, kuinka nuorten haastateltavien osallisuus toteutuu siten, ettei kyseessä ole hyväksikäyttö. Samalla nuorta on kuitenkin suojeltava haitalta, joita esimerkiksi tietyt haastattelukysymykset voivat aiheuttaa. Transformatiivinen tavoitteenasettelu auttaa tutkijaa tässä asiassa. Tämän tavoitteen avulla tutkija voi pohtia sitä, kuinka tutkimukseen osallistuminen lisää suojelua. Meidän tutkimuksessamme toinen tutkimuskysymys kuinka jälkihuoltoa voidaan kehittää ottaa tämän huomioon. Näin vastaamme siihen, mitä hyötyä tutkimuksesta on sekä haastateltaville että yhteiskunnalle. (Rauhala ja Virokannas 2011, 235; Kannasoja ja Svenlin 2011, 280.)

Nuorta haastatellessa on tärkeää luoda luottamuksellinen ilmapiiiri. Hänelle on kerrottava miksi hän osallistuu tutkimukseen, sekä varmistettava, että nuori ymmärtää mitä tutkitaan. Tutkimuksen eettisenä perusteena on anonymiteetin säilyttäminen, erityisesti siksi, että haastateltavat ovat lastensuojelun asiakkaita. Tutkimuksesta ei saa aiheutua minkäänlaista haittaa haastateltaville. (Hirsijärvi ym. 2009, 23-27.) Haastateltavan mielipiteitä ei saa kyseenalaistaa, ja haastattelijan tulee välttää omien käsityksiensä ilmaisua (Kananen 2014, 73).

Luotettavuutta voidaan tarkastella reliabiliteetti ja validiteetti käsitteillä. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta ja validiteetti puolestaan sitä, että tutkimus perustuu siihen mitä on luvattu. Tarkoituksena on, ettei tutkimustulokset ole sattumanvaraisia vaan lopputulokset ovat samankaltaisia, vaikka samaa tutkimusta tekisi useampi tutkija. Näiden käsitteiden käyttöä laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on myös kritisoitu, koska ne on alun perin saaneet muotonsa määrällisen tutkimuksen piirissä. Monet laadullisen tutkimuksen oppaat suosittelevatkin näiden käsitteiden hylkäämistä tai korvaamista. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 160-161.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa mitään tietynlaista ohjetta. Tuomi ja Sarajärvi (2018) ovat kirjoittaneet laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin muistilistan, jonka pohjalta arvioimme työmme luotettavuutta. Ensiksi tulee ymmärtää mitä tutkit ja miksi. Me esimerkiksi emme tutkineet viittä jälkihuollon asiakasta, vaan jälkihuollon toteutumista, josta saimme tietoa haastateltavilta. Tutkimme jälkihuollon toteutumista, koska halusimme selvittää, onko jälkihuollossa kehitystarpeita. Halusimme myös vaikuttaa lasten ja nuorten hyvinvointiin, löytämällä kehitettävää jälkihuollosta. Seuraavaksi on mietittävä omaa sitoutumista tutkimukseen, eli sitä miksi tutkimus on meille tärkeää ja mitä olettamuksia meillä on. Tutkimus on meille tärkeä monestakin syystä. Haluamme tietenkin valmistua sosionomeiksi, ja opinnäytetyö on valmistumisen edellytys. Olemme myös kiinnostuneita lastensuojelusta, ja työstä voi olla apua omalle alalle työllistymiseen. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 163.)

Luotettavuutta arvioitaessa on myös kiinnitettävä huomiota aineiston keruuseen, eli siihen millä menetelmällä aineisto on kerätty ja mitä teknologiaa keräämiseen on käytetty. Lisäksi tulee miettiä, liittyykö aineistonkeruuseen erityispiirteitä, kuten ryhmähaastatteluja ja missä haastattelut toteutetaan. Keräsimme aineiston yksilöhaastatteluilla, jotka nauhoitettiin kahdella nauhurilla, jotta haastattelut saatiin varmasti tallennettua. Haastattelut järjestettiin haastateltaville tutussa ja rauhallisessa tilassa. Haastatteluissa otimme huomioon aiheen sensitiivisyyden ja sen, että haastattelutilanteet voivat olla haastateltaville jännittäviä ja jopa ahdistavia. Pyrimme siksi olemaan mahdollisimman helposti lähestyttäviä ja ystävällisiä. Teimme haastatteluun kysymysrunгон (Liite3), joka vastasi haastattelumme teemoja. Haastateltavat saivat lukea kysymykset ennen haastattelujen alkua. Heille myös kerrottiin, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, eikä heitä voi tunnistaa. Haastattelut onnistuivat hyvin. Jokainen haastateltava vastasi kysymyksiin avoimesti, eikä kukaan halunnut keskeyttää haastattelua. Haastateltavat valikoituivat tutkimukseen toimeksiantajamme kautta, koska heidän anonymiteettiään tuli suojella. Laadimme haastateltaville infokirjeen (Liite 2), jossa kerroimme, mitä olemme, mitä tutkimme ja mitä haastatteluun osallistuminen tarkoittaa. Kerroimme kirjeessä haastateltavan oikeuksista, eli anonymiteetistä ja haastattelun vapaaehtoisuudesta. Toimeksiantaja toimitti kirjeet haastateltaville. Haastateltavat eivät ole lukeneet tutkimuksen tuloksia. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 164.)

Tutkimuksen tekemiseen on mennyt aikaa noin vuosi ja tutkimus on edennyt aikataulun mukaisesti. Tutkimuksen teko hidastui kahdella viikolla, koska toimeksiantajalla oli vaikeuksia haastateltavien hankkimisessa. Tämä ongelma ratkaistiin laajentamalla tutkimus koskemaan koko Ylä-Savon SOTEn aluetta.

Aineiston analyysiin on käytetty apuna kolmea laadulliseen tutkimukseen ja sisällönanalyysiin liittyvää oppikirjaa. Kanasen Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä (2014), Tuomen ja Sarajärven Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi (2018) ja Hirsijärven, Remeksen ja Sajajärven Tutki ja kirjoita (2009). Aineisto analysoitiin teorialähtöisesti. Teoriana käytettiin lastensuojelun lainsäädäntöä. Sisällönanalyysin tekoon olisimme kaivanneet lisää ohjausta.

Luotettavuuden arvioinnissa on perusteltava miksi tutkimus on eettisesti korkeatasoinen. Olemme pyrkineet noudattamaan opinnäytetyössämme tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvää tieteellistä käytäntöä. Olemme huolehtineet oikeista lähdemerkinnöistä, emme ole varastaneet kenenkään tutkimusta, olemme huolehtineet haastateltavien anonymiteetistä tuhoamalla kaikki tarpeeton tallennettu materiaali, haastattelukysymykset ja haastattelutilanne pyrittiin tekemään sellaiseksi, ettei siitä aiheudu haastateltaville haittaa, olemme ottaneet huomioon nuorten ja lasten kanssa tehtävään tutkimukseen liittyvän osallisuuden ja suojelun asettamalla tutkimuskysymyksen siten, että siinä on mukana myös suojelun kehittäminen ja parantuminen ja olemme pyrkineet tekemään muutenkin hyödyllistä tutkimusta. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 150, 164). Luotettavuuden arviointiin kuuluu myös tutkimusraportin luotettavuus. Raportti on kirjoitettu Savonia-ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti. Raportin luotettavuus paranee koska opinnäytetyön tekijöitä on kolme. Olisimme tulleet samoihin lopputuloksiin, vaikka jokainen meistä olisi tehnyt raportin itsenäisesti.

7 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSTULOKSET

Lastensuojelulaki määrää, että kunnan on turvattava jälkihuollon palvelut kaikille yli 6kk lastensuojelun sijaishuollossa olleille. Halusimme tutkia, millaisia ovat nuorten kokemukset jälkihuollosta Ylä-Savon SOTE-kuntayhtymän alueella, jotta jälkihuoltoa voidaan tarpeen tullen kehittää. Haastattelimme jälkihuollon asiakkaita 12 kysymyksen avulla, ja etsimme näin vastausta tutkimuskysymyksiimme.

Kysymyksemme pohjautuvat lastensuojelulakiin ja lastensuojelun käsikirjaan. Haastattelimme asiakkaiden lisäksi myös Ylä-Savolaisia sijaishuollon työntekijöitä, koska halusimme selvittää jälkihuollon nykytilaa työntekijöiden kokemana.

7.1 Jälkihuollon asiakkaiden haastattelu

Ensimmäiseksi halusimme selvittää, onko asiakkaille tehty lainmukainen jälkihuoltosuunnitelma. (Lastensuojelulaki 2007, § 75).

Öö, ei mun mielestä. Ei niinku ainakaan semmosta virallista.

Joo on.

Sisällönanalyysistä selviää, että kahdelle haastateltavista oli laadittu jälkihuoltosuunnitelma, ja he olivat osallistuneet aktiivisesti suunnitelman laatimiseen. Tämän lisäksi yksi haastateltavista totesi, että hänelle ei ole laadittu virallista suunnitelmaa, ja haastateltavista kaksi ei osannut sanoa onko suunnitelma laadittu.

Seuraavaksi halusimme selvittää haastateltavien saamaa taloudellista tukea. Kysyimme ensiksi ovatko he saaneet taloudellista tukea ja apua asunnon hankintaan. Tämän lisäksi halusimme tietää, onko haastateltavalla itsenäistymisvarat käytössä.

Oletko saanut taloudellista tukea ja apua asunnon hankintaan?

Kyllä. Mää muutin nyt öö kesäkuussa omilleni vuos sitte, nii kyllä täältä autettiin ja sitten ne kaikki huonekalut niin meni siitä itsenäistymisvaratililtä.

Noooh, tämmöstä huonekalujen ja tämmösen hankintaa ja sitten mitähän tämmösiä perus mikrot ja muut että oikeestaan kaikki nyt mitä oon sillä lailla tarvinnut niin oon vaan soittanut sitten sosiaalityöntekijälle ja sitten hän on pistänyt sitten rahhaa ja minä oon palauttanut kuitit.

Jokainen haastateltavista oli saanut tukea ja apua asunnon hankintaan. Tuki vaihteli vuokran maksusta huonekalujen hankintaan. Yhdelle haastateltavista oli myös hankittu ensimmäinen asunto perhekodin kautta.

Taloudellisen tuen tarpeen jälkeen halusimme selvittää saatua psykososiaalista tukea. Selvitimme tukea seuraavien kysymysten avulla.

Oletko saanut henkilökohtaista tukea arjessa selviytymiseen ja itsenäisen elämän taitoihin?

On kaikessa vuokran maksussa ja kaikessa että jos tulee jottain ongelmaa niin kenneen ottaa sitten yhteyttä ja on neuvottu.

No en, eikä mulle oo tarjottukkaan koskaan semmosta.

Haasteltavista kolme oli saanut tukea arjessa selviytymiseen ja itsenäisen elämän taitoihin. Yksi haastateltavista kertoi, että ei ole saanut tukea, eikä sellaista oltu edes tarjottu. Yksi haastateltavista kertoi, että ei ole tarvinnut tukea.

Oletko saanut tukea opiskelujen aloittamiseen ja onko sinua tuettu opiskelujen aikana?

No tukee lähinnä ainakin varmaan ainakin siihen, jos minä oon alottanut aina uudessa paikassa niin ohjaajat on tulla aina mukkaan ja ne on ollu siinä niinku mukana ei oo yksin tarvinnu niinku mitään että.

No siis, tuo tuo no sillon niinku ekan ammatin aikana sai sitä opintotukea ja sitten noo minun piti nostaa tuo opintolaina nytten niinku en lähinnä edes opiskelujen takia tai no periaatteessa joo mun piti saada auto kun edellinen meni rikki, niin siinä ne ei kuulemma voinu tukkee koska se ei kuulemma ollu niinku välttämätön, niin sen takia minun piti nostaa se laina.

Haastateltavista neljä on saanut tukea opintoihinsa. Tuki on ollut opiskelupaikan etsimistä ja tukea opiskelupaikkoihin tutustumisessa. Yksi haastateltavista on saanut opintoihinsa vain taloudellista tukea.

Millaista apua olet saanut tulevaisuuden suunnitteluun ja omien vahvuuksien löytämiseen?

Ei oikeestaan ole tullut silleen minkäänlaista että ei ole tullut silleen oikeestaan. On multa kysytty että mitä minä olen meinannut mutta ei niinku muuta.

No tukihenkilön kanssa just tota, mää lähin nyt syksyllä tuonne xxxpuolelle niin sitten mulla tuli semmonen olo tuossa loppusyksystä että en oikein tiedä että haluanko sitten tai että onko se ihan oma juttu niin sitten tukihenkilön kanssa soiteltiin tuota opolle ja hoiijettiin nämä asiat niin nytten sain alotettua sitten tuolla xxxpuolelle tämän viikon alussa.

Haastateltavista kolme oli saanut tukea tulevaisuuden suunnitteluun ja omien vahvuuksien löytämiseen. Haastateltavien kanssa oli mietitty yhdessä tulevaisuuden ammattia. Yksi haastateltavista ei ollut tarvinnut tukea, ja yksi koki, että ei ole sitä saanut.

Oletko saanut aikuisen säännöllistä tukea sijoituksen jälkeen?

ööö... siis oon saanu. ööö, etsivältä nuorisotyöltä, mutta en niinku tän jälkihuollon kautta.

Me tehtiin sillon perhekodin kanssa sopimus että sieltä käsin, että niinku sossu makso sille perhekodille että sillon sieltä kävi aina joku ihminen.

Neljä viidestä haastateltavasta oli saanut tukea aikuisilta sijoituksen jälkeen. Tukea oli saatu muun muassa koulukuraattorilta ja sijoituspaikoista.

Oletko ollut tyytyväinen jälkihuoltoon?

No ihan suoraan sanottuna en oikeestaan, koska ois luullu, että ois saanu vähä enemmän irti tästä, että jotenkin välillä tuntuu ettei niinku, se on vähän niinku turhaa.

Kyllä. Minusta ainakin ne tai siis jotenkin oli paljon etteenpäin kun muutti niin kun oli niitä itsenäistymisvaroja.

Tosi tyytyväinen.

Kolme viidestä kertoi olevansa tyytyväisiä jälkihuoltoon. Yksi kertoi olevansa pääasiassa tyytyväinen, hän olisi halunnut enemmän taloudellista tukea. Yksi haastateltavista ei ollut tyytyväinen saamaansa tukeen, ja koki jälkihuollon turhaksi.

Onko jotakin mitä haluaisit lisätä jälkihuoltoon?

Ei oikeestaan. Tai mää en siis ainakaan tartte mittään lisää. on ollu hyvä. Ja se on musta hyvä että se jatkuu 21 vuotiaaksi.

Noo totaa no mulla oli justiisa kun minun piti hakkee sitä opintolainaa, niin sittenhän se kun ne KELA kattoo sen että mun pitää pärjätä sillä se tietty pätäkä, niinku minun piti kummiskin kustantaa se auto ja näin, niin sitten tota kun mulla ei ollu va..niinku parina vikana kuussa niinku rahaa niinku tota just sähkö ja näin laskuihin, niin sitten se oli typerästi että mua pyydettiin että maksasin ne seuraavassa kuussa eli mä vaan periaattessa kerryttäsin sitä. Että mä sain sillon joo ruokarahaa, mutta mä olisin mieluummin niinku ottanut sen rahan siihen, että ne laskut olis maksettu koska sitten se vaan niinku laitto niinku kerryttämään velkaa periaattessa.

Ehkä niinku silleen yleisesti ottaen se tuki vois olla vähän isompaa tai jotenkin niinku enemmän sitä. niin. että sitä ei tarvis ite välttämättä olla aina kyselemässä, että sitä niinku tarjottas enemmän ja että siitä jälkihuollosta olis enemmän semmosta tietoo. ku ei mullekaan oo silleen oikeestaan mittään kerrottu jälkihuollosta mitä muutako oon kuullu.

Kolme viidestä haastateltavasta ei halunnut lisätä jälkihuoltoon mitään. He kokivat, että ovat saaneet kaiken tarvittavan. Yksi haastateltavista toivoi lisää taloudellista tukea, ja yksi haastateltavista toivoi että tukea tarjottaisiin enemmän, eikä sitä tarvitsisi olla itse kyselemässä. Tämän lisäksi hän haluaisi lisää tietoa jälkihuollosta, koska hänelle ei ole kerrottu jälkihuollosta oikeastaan mitään.

7.2 Jälkihuolto Ylä-Savossa työntekijöiden kokemana

Haastattelimme 13.9.2018 kahta Ylä-Savon Soten työntekijää opinnäytetyötämme varten saadaksemme tietoa jälkihuollon tämän hetkisestä tilasta Ylä-Savon Soten alueella. Toinen heistä työskentelee sijaishuollon sosiaalityöntekijänä ja toinen lastensuojelun perhetyön ja sosiaalipäivystyksen esimiehenä. Suurin osa, noin 90 prosenttia nuorista on jälkihuollon piirissä sijaishuollon päättymisen jälkeen. Osa saattaa ”hävitä” jälkihuollon aikana, mutta suurin osa vastaanottaa jonkinlaista jälkihuollon palvelua.

Jälkihuollosta kerrotaan jo sijoituksen alussa ja selvitetään mitä tapahtuu huostaanoton päättyessä. Sitten kun kotiutuminen ja itsenäistyminen ovat lähellä, oikeudesta jälkihuoltoon ja sen sisällöstä tiedotetaan uudelleen. Jälkihuoltosuunnitelma myös dokumentoidaan asiakkaalle, ettei se jää muistinvaraiseksi asiaksi.

Kysyessämme onko jotain palvelua mitä nuoret tarvitsevat, mutta sitä ei ole saatavilla ja onko nuorilla ollut tällaisia toiveita, työntekijät olivat sitä mieltä, ettei ainakaan ole tullut julki sellaista mitä ei ole pystytty tarjoamaan. Yksi, joka saattaisi olla nuorille hyödyllinen tukimuoto olisi kokemusasiantuntijuus. Asumisen tukea ja tukihenkilöpalveluita räätälöidään aina nuoren tarpeiden mukaan.

Kyllähän ne sitten aika monet nuoret haluaa nimenomaan että pääsevät siihen normaali elämään, että se huostaanoton ja sijaishuollon leima niiku siitä häviää.

Seuraavaksi selvitimme moniammatillisuuden toimivuutta. Yhteistyö nuorisopsykiatrian poliklinikan ja nuorisopsykiatrian kanssa on toiminut varsin hyvin ja joustavasti. Iisalmessa nuoret saavat tarvittaessa nuorisopsykiatrian palveluja ja paikkakunnan pienuuden takia työntekijät ovat ennestään ainakin kasvotuttuja, mikä tekee yhteistyöstä helpompaa.

Palveluista eniten nuoret vastaanottavat taloudellista tukea ja harrastustoiminnan tukemista. Tämän lisäksi asumiseen liittyvää tukea tarvitaan paljon itsenäisesti muutettaessa. Pystyykö nuori asumaan itsenäisesti vai pitääkö siihen ostaa jotain tukipalvelua tai tuettua asumista? Tukihenkilöpalvelua on ostettu paljon. Omatyöntekijä auttaa Kelan tuissa ja opintoihin liittyvissä asioissa. Osa nuorista saattaa muuttaa toiselle paikkakunnalle, jolloin myös sinne on järjestetty jälkihuoltoa Iisalmesta käsin. Tiedustelimme työntekijöiden ajan riittävyttä. He kertoivat olevansa niin tunnollisia työntekijöitä, että aikaa yritetään järjestää. Tuen tarve on suuri ja tukihenkilöitä järjestetään ostopalveluna toiselle paikkakunnalle muuttaville nuorille. Sijoituskunnalla säilyy vastuu jälkihuoltoon.

Seuraavaksi kysimme jälkihuollon vaikuttavuudesta. Työntekijöiden mukaan joitain tutkimuksia on tehty, mutta he eivät ole systemaattisesti tutustuneet niihin. Heillä on ikävä kyllä sellainen tuntuma, ettei aina ole onnistuttu parhaalla mahdollisella tavalla. Nuoret, jotka oikeasti haluavat ottaa apua vastaan saavat paremmin elämän syrjästä kiinni. Heistä, jotka eivät halua olla missään tekemisissä jälkihuollon kanssa saattaa kuulla jälkeen päin, ettei ole mennyt kovin hyvin. Jos työ nuoren kanssa ei ole onnistunut nuori on aika pulassa maailmalla. Perheeseen sijoitetulla nuorella kontakti jää

yleensä perheeseen ja sijaisvanhemmat toimivat niin kuin biologiset vanhemmat. Laitoksesta tulleiden lasten olosuhteet ovat ja lähtötilanteessa huonommat.

Ja on siinä pakko ajatella sillä lailla, että perheeseen sijoitetut nuoret niin niillä ja useesti jää se kontakti siihen perheeseen. Säilyy niitten lasten tukena ja niitten perheinä, että ne monet sijaisvanhemmat toimiin niinkuin biologisetkin vanhemmat suhteessa niihin lapsiin. Mutta laitoksesta tulleitten lasten olosuhteet on lähtötilanteessa olleet kehnommat ei välttämättä oo ollu sitten ei jäänyt aikuisia sinne taustalle, jotka tukis sitten kun tulee ja on sitten enempi sellanen irrallisuuden tunne. Tuntuu että tuota kyllä se ikävä kyllä näin on. Että perheestä lähtevillä on hyvät valmiudet.

Kysymykseemme jälkihuollon kehittämisestä työntekijät vastasivat kysymyksen olevan vaikea. Heidän mukaansa jälkihuolto on kehittynyt viime vuosina varteen otettavaksi lastensuojelun tehtäväksi. Ymmärretään, ettei työ lopu nuoren tullessa täysi-ikäiseksi tai huostaanotto aika päättyy. Verkotkin ovat ymmärtäneet, että palveluja pitää järjestää.

Viimeisenä kysymyksenä oli jälkihuollon merkitys työntekijöiden näkökulmasta. He pitävät jälkihuoltoa erittäin tärkeänä nuorille. Heidän kehitystasonsa ei aina vastaa iän edellyttämää tasoa. Jotkut nuoret ovat hyvin pienen oloisia mutta pitäisi pärjätä yksin isossa maailmassa. Erityisesti nuoret, joilla ei ole perheen tukea tarvitsevat erityisesti jälkihuoltoa. Nuoret, joilla kodin olosuhteet ovat olleet vaikuttamassa sijoituksen syyn eivätkä saa sieltä tukea ovat aika yksin. Näiden nuorten olisi tärkeää kokea, että joku välittää. Se voi olla sosiaalityöntekijä, tukihenkilö tai joku muu turvallinen aikuinen. Tunne siitä, ettei ole yksin on tärkeä. Tämän lisäksi henkilökemioiden tulisi toimia nuoren ja työntekijän välillä. Nuoresta pitää välittää aidosti.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Jälkihuollon asiakkaan asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on velvollisuus laatia jälkihuoltosuunnitelma yhdessä asiakkaan kanssa. Jälkihuollon asiakasta koskevaan asiakassuunnitelmaan on kirjattava jälkihuollon tarkoitus, tavoitteet, ja erityisen tuen ja avun järjestäminen. Tutkimuksestamme käy ilmi, että jälkihuoltosuunnitelmaa ei ole laadittu jokaisen haastateltavan kohdalla. Kahdelle viidestä haastateltavasta oli laadittu jälkihuoltosuunnitelma. Yksi haastateltavista kertoi, että hänelle ei ole laadittu suunnitelmaa, ja haastateltavista kaksi ei osannut sanoa onko suunnitelmaa laadittu. Sosiaalityöntekijällä on velvollisuus laatia jälkihuoltosuunnitelma asiakaslähtöisesti asiakkaan kanssa. Jälkihuoltosuunnitelman tekeminen parantaa asiakaslähtöisyyttä ja helpottaa laadukkaan jälkihuollon toteuttamista. Hyvin suunniteltu ja toteutettu jälkihuolto vähentää syrjäytymistä ja lisää osallisuutta, jolloin nuori kiinnittyy yhteiskuntaan tuottavaksi jäseneksi. Tällä on yhteiskunnallisesti ajateltuna hyvä vaikutus muun muassa talouteen.

Tutkimme jälkihuollon asiakkaiden taloudellisen tuen toteutumista. Tutkimuksemme perusteella jokainen haastateltava oli saanut taloudellista tukea. Tukea oli saatu asunnon hankkimiseen, huonekaluihin, vuokraan, harrastuksiin, ruokaan ja opiskeluun. Jokainen haastateltava oli saanut lakisääteiset itsenäistymisvarat käyttöönsä. Yksi haastateltavista oli saanut kaikki varat itselleen, muilla sosiaalityöntekijä myöntää rahaa tarvittaessa. Vain yksi haastateltavista ei ollut täysin tyytyväinen taloudelliseen tukeen, koska oli joutunut nostamaan opintolainaa hankkiakseen auton rikkoutuneen tilalle. Hänelle ei myönnetty taloudellista tukea autoa varten, sillä sen ei katsottu olevan välttämätöntä. Tutkimuksessa ei noussut esille suurta kehittämisen tarvetta taloudellisessa tukemisessa.

Taloudellisen tuen lisäksi myös psykososiaalinen tuki on tärkeää. Selvitimme tukea usealla kysymyksellä, jotka liittyivät opiskeluun, tulevaisuuteen, työllistymiseen, harrastuksiin, arjessa selviytymiseen ja itsenäiseen elämään ja aikuisen säännölliseen tukeen. Haastateltavista kolme oli saanut opintoihin liittyvää psykososiaalista tukea. Koulutusalan etsimiseen liittyvä psykososiaalinen tuki on osa myös tulevaisuuden suunnittelua. Haastateltavien kanssa oli etsitty sopivia koulutusaloja, ja oppilaitoksiin oli käyty tarvittaessa tutustumassa yhdessä. Haastatelluista kaksi kertoi saaneensa opintoihin vain taloudellista tukea, eikä myöskään tulevaisuutta oltu suunniteltu yhdessä. Työllistymiseen psykososiaalista tukea oli saanut vain yksi haastateltavista. Yksi haastateltavista kertoi, ettei ollut saanut tukea ja kolme kertoi, ettei tarvinnut tukea. Kukaan haastatelluista ei ollut saanut psykososiaalista tukea harrastuksiin, vaan kaikki harrastuksiin liittyvä tuki oli taloudellista.

Arjessa selviytymiseen ja itsenäiseen elämään liittyvää psykososiaalista tukea kertoi saaneensa nuorista kolme. Tukea nuoret saivat siivoukseen, laskujen maksuun ja muihin arjen haasteisiin. Yksi haastateltavista kertoi, ettei ollut saanut tukea arjessa selviytymiseen ja itsenäiseen elämään, eikä sitä myöskään oltu tarjottu. Yksi nuorista kertoi, ettei tarvitse tukea arjessa selviytymiseen ja itsenäiseen elämään. Jokainen nuorista on saanut aikuisen säännöllistä tukea arkeensa. Tukea nuoret ovat saaneet sijoituspaikoista ja etsivästä nuorisotyöstä. Tutkimuksen perusteella 80 prosenttia nuorista on saanut psykososiaalista tukea silloin kun on sitä tarvinnut. Sisällönanalyysin perusteella voimme todeta, että yhden haastateltavan kohdalla psykososiaalinen tuki on ollut riittämätöntä. Hän

koki, ettei ollut saanut tukea arjessa selviytymiseen, itsenäiseen elämään, työllistymiseen, opintoihin ja tulevaisuuden suunnitteluun, eikä tukea oltu edes tarjottu.

Halusimme myös selvittää, onko nuorille kerrottu heille kuuluvista palveluista ja oliko heitä ohjattu heille kuuluvien palveluiden äärelle. Neljä viidestä haastateltavasta kertoi, että heitä on ohjattu palvelujen äärelle. Yksi haastatelluista kertoi, ettei häntä ollut neuvottu eikä ohjattu vaan hän oli itse selvittänyt tarvitsemansa palvelut.

Kysyimme nuorilta ovatko he olleet tyytyväisiä jälkihuoltoon ja haluaisivatko he lisätä jotakin jälkihuollon palveluihin. Kolme viidestä nuoresta oli tyytyväisiä saamaansa jälkihuoltoon, eivätkä he halunneet lisätä mitään palveluihin. Yksi nuorista oli pääosin tyytyväinen saamaansa jälkihuoltoon, mutta koki saamansa taloudellisen tuen epäoikeudenmukaiseksi. Yksi nuorista ei ollut tyytyväinen saamaansa jälkihuoltoon ja koki sen turhaksi. Hän haluaisi, että rahallista ja psykososiaalista tukea olisi enemmän. Nuori toivoi, että tukea tarjottaisiin enemmän ja ettei sitä tarvitse erikseen pyytää. Lisäksi hän koki, ettei jälkihuollosta kerrottu tarpeeksi.

Kun tarkastelemme opinnäytetyön pohjalta muodostuvaa kokonaisuutta, voimme todeta, että jälkihuoltosuunnitelma on laadittu kahdelle nuorelle viidestä, lisäksi kaksi nuorista ei osannut sanoa onko suunnitelmaa tehty. Tämä on selkeä kehittämisen kohde, sillä jälkihuoltosuunnitelma tulee tehdä asiakaslähtöisesti jokaisen asiakkaan kanssa. Jälkihuoltosuunnitelman avulla voidaan toteuttaa laadukasta yksilöllistä jälkihuoltoa. Suunnitelmaan kirjataan asiakkaan tarvitsemat yksilölliset palvelut, ja suunnitelman avulla voidaan myös arvioida, kuinka jälkihuolto on toteutunut. Neljä viidestä on saanut kokonaisuudessaan riittävää jälkihuoltoa, joka on ulottunut jälkihuollon jokaiselle osa-alueelle. Yksi haastateltavista on saanut vain taloudellista tukea ja tuki muilta osa-alueilta on hänen kokemuksensa mukaan jäänyt riittämättömäksi. Tässä osa-alueessa olisi kehitettävää, sillä jälkihuollon tulee tukea jokaista nuorta heidän tarpeidensa mukaisesti. On vaarana, että nuorelle kasautuu useita erilaisia ongelmia ja hän syrjäytyy, jos hänen tarpeisiinsa ei vastata. Korjaava työ tulee myös yhteiskunnalle kalliimmaksi kuin ehkäisevä työ.

Tutkimuksemme perusteella on mahdollista kehittää jälkihuoltoa Ylä-Savon SOTEN alueella siten, että jokaiselle jälkihuollon aloittavalle nuorelle laaditaan jälkihuoltosuunnitelma ja varmistetaan, että hän ymmärtää mitä ollaan sopimassa. Jälkihuoltosuunnitelman teko helpottaa jälkihuollon toteuttamista ja arviointia, kun siihen on kirjattu nuoren tarvitsemat palvelut. Nuorille tulee kertoa selkeästi mihin palveluihin hän on oikeutettu ja varmistaa myös psykososiaalisen tuen toteutuminen jokaisen kohdalla.

Tämän tutkimuksen avulla olemme saaneet lisätietoa jälkihuollon toimivuudesta Ylä-Savon SOTEn alueella. Jälkihuoltosuunnitelmien teossa on tullut esille puutteita, eikä yksi haastateltava ole saanut tarvitsemaansa jälkihuoltoa. Tämä lisätieto on yhteiskunnallisesti hyödyllistä, sillä näihin epäkohtiin puuttamalla voidaan parantaa jälkihuollon laatua. Laadukkaalla jälkihuollolla voidaan vaikuttaa nuoren syrjäytymisriskiin kiinnittämällä nuori yhteiskuntaan. Syrjäytymisen vähenemisellä on suora positiivinen vaikutus valtiontalouteen, koska ennaltaehkäisevä työ tulee aina korjaavaa työtä halvemmaksi. Lisätieto hyödyttää lisäksi myös jälkihuollon asiakkaita, kun he saavat laadukkaat ja heidän yksilölliseen tilanteeseen räätälöidyt palvelut. Tutkimuksesta saadun tiedon vaikutukset eivät välttämättä näy heti haastateltujen elämässä, mutta voivat vaikuttaa tulevaisuudessa positiivisesti sekä haastateltujen että tulevien jälkihuollon asiakkaiden elämään. Jälkihuoltoon liittyvä merkittävä asia on, että tämän opinnäytetyön toteuttamisen aikana eduskunta hyväksyi lakialoitteen jälkihuollon ikärajan nostamisesta 21:sta vuodesta 25:n ikävuoteen. Uskomme, että tämä lisää nuorten mahdollisuuksia kiinnittyä yhteiskuntaan, koska monen nuoren itsenäistymisprosessi on vielä kesken 21-vuotiaana.

Työn tutkimustuloksista tulee ilmi, että haastateltavista kahdelle on varmasti tehty jälkihuoltosuunnitelma, yhdelle suunnitelmaa ei ole tehty ja kaksi ei osannut sanoa. Jäimme pohtimaan, että mistä tämä johtuu? Onko kyseessä tietoinen työtehtävien ja eettisten ohjeiden laiminlyönti. Jos on, niin mitä laiminlyöntien taustalla mahdollisesti on? Ovatko työntekijät kenties uupuneita suuren työtaakan takia, onko työnjohdossa tai työilmapiiirissä ongelmia, kokevatko työntekijät, että heidän työtään ei arvosteta? Nähdäänkö osa asiakkaista niin sanotusti menetettyinä tapauksina? Meille jäi epäselväksi, onko kaikille jälkihuoltosuunnitelmat olemassa, mutta asiakasta ei ole osallistettu suunnitelmaan tekemiseen. Vai onko mahdollista, ettei nuori ole ymmärtänyt, että on ollut tekemässä tällaista suunnitelmaa. Jotta asiakaslähtöisyys toteutuu, työntekijän tulee varmistaa, että asiakas ymmärtää mistä ollaan keskustelemassa ja sopimassa.

Tutkimustuloksista tulee myös ilmi, että yksi haastateltavista koki jääneensä ilman jälkihuoltoa. Hänen tukensa koostui lähinnä taloudellisesta tuesta, ja psykososiaalinen tuki oli hyvin vähäistä. Hän toivoi, että tukea olisi enemmän ja että sitä saisi pyytämättä. Lisäksi hän haluaisi enemmän tietoa jälkihuollosta. Onko mahdollista, että jälkihuollon tasossa on paikkakuntaakohtaisia eroja, vai onko siinä jopa työntekijäkohtaisia eroja? Vaikuttaako henkilökemiat siihen, kuinka jälkihuoltoa on tarjottu. Tällä ei saa olla merkitystä jälkihuollon palveluihin. Tukea tulee tarjota kaikille sitä tarvitseville.

Pohdimme sitä, kuinka paljon luvattu elokuvalippu vaikutti haastatteluun osallistumiseen. Kävikö niin, että nuori osallistui haastatteluun vain elokuvalipun vuoksi, ja olivatko vastaukset totuudenmukaisia? Voiko pelkkien haastattelujen pohjalta tutkia luotettavasti jälkihuollon tasoa? Meillä ei ollut mahdollista hankkia itse haastateltavia, joten toimeksiantajan tehtävänä oli etsiä haastateltavat. Tutkimuksessa esille noussut kysymys oli myös se, että ovatko haastatteluun osallistuneet nuoret vähäisellä tuella itsenäisesti pärjääviä jälkihuollon asiakkaita. Jäikö huonompiosaisten nuorten ääni kuulumattomiin?

Opinnäytetyön tekeminen on ollut meille hyödyllistä ja sen myötä olemme kasvaneet ammatillisesti. Olemme saaneet kokemusta laadullisen tutkimuksen tekemisestä ja tutkimuksen tekemiseen liittyvistä vaiheista. Opinnäytetyön ansiosta osaamme tehdä tutkimussuunnitelman, anoa tarvittavat luvat ja hakea tietoa kriittisesti. Koemme, että haastattelutaitomme ovat kehittyneet ja haastattelujen toteuttaminen toi meille tietynlaista rutiinia sekä luottamusta omiin taitoihin. Tämä näkyy esimerkiksi taitona rakentaa haastattelurunko jonka mukaan edetä. Tarvittaessa osaamme myös kysyä tarkentavia kysymyksiä havaintojemme perusteella. Lisäksi olemme ymmärtäneet, että tutkimuksen tekeminen ei aina etene suunnitelman mukaisesti.

Analyysivaiheen luokittelu auttoi hahmottamaan sitä isompaa jälkihuollon kokonaisuutta, joka rakentuu pienemmistä alaluokista kuten taloudellinen tuki ja psykososiaalinen tuki. Eettinen ajattelumme on kehittynyt, koska ihmisiä koskevan tutkimuksen tekemiseen liittyy tiettyjä eettisiä velvoitteita kuten ennakoitavuus, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, tutkimuksen laatu ja tutkimuskohteille aiheutuva hyöty. Nämä eettiset periaatteet ohjaavat koko tutkimuksen tekoa.

Koemme lastensuojelun asiantuntijuutemme ja erityisesti jälkihuollon asiantuntijuuden kasvaneen etsimämme teoriatiedon ansiosta, mutta myös asiakkailta saadun kokemustiedon perusteella. Opinnäytetyön tekemiseen on liittynyt paljon aikatauluttamista, sillä asumme eri paikkakunnilla, joten olemme etsineet erilaisia teknologisia ratkaisuja yhteistyön tekemiseen. Lisäksi sairaudet ovat asettaneet haasteita opinnäytetyön tekemiselle. Tästä on seurannut stressiä ja painetta, mutta tuemalla toisiamme ja joustamalla olemme ratkaisseet haasteet. Luotto toisiin on lisännyt kykyämme sietää stressiä ja epävarmuutta. Kyky sietää epävarmuutta kasvoi myös joulukuussa 2018, kun meillä oli vaikeuksia löytää tarvittava määrä haastateltavia. Selvisimme tästä pohtimalla toimeksiantajan kanssa yhdessä uusia vaihtoehtoja.

Ammatillinen kasvu näkyy myös omien voimavarojen tunnistamisessa. Ennakoimme jo työsuunnitelmaa tehdessä, että syksystä 2018 tulee poikkeuksellisen raskas. Siksi suunnittelimme, että suoritamme ensiksi syksyn pakolliset opinnot ja teemme opinnäytetyötä omien voimavarojemme mukaan. Koska osa meistä on nopeuttanut opintojaan, jäi meille hyvin aikaa tehdä työ loppuun keväällä 2019. Työ eteni suunnitelman mukaisesti, vaikka matkalla oli pieniä haasteita.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- AHOKAS, Marja, FERCHEN, Maija, HANKONEN, Nelli, LAUTSO, Anita, PYYSIÄINEN, Jarkko 2012. Sosiaalipsykologia. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- AIRIO, Johanna 2015. Kuinka sijaishuoltopaikka pystyisi antamaan mahdollisimman hyvät eväät elämään. [opinnäytetyö]. Humanistinen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 2018-09-02.] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/99908/airio_johanna.pdf?sequence=1
- AER, Janne 2012. Lastensuojelu-oikeus. Alma Talent.
- BARDY, Marjatta 2011. Lastensuojelun filosofia ja käytäntö. Julkaisussa: BARDY, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Unigrafia Oy, 30 – 39.
- BENGTTSSON, Mattias, SJÖBLOM, Yvonne ja ÖBERG, Peter 2017. Young care leavers' expectations of their future: A question of time horizon. [digilehti]. Child & Family Social Work 2018;23, 188–195. [Viitattu 2019-02-13.] Saatavissa: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/cfs.12399>
- ERONEN, Tuija 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista [verkkodokumentti]. Raportti 4/2013. THL. [Viitattu 2019-03-14.] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104355/URN_ISBN_978-952-245-833-9.pdf?sequence=1
- HEINONEN, Hanna 2016. Esipuhe. Julkaisussa: PUKKIO, Saana ja HIPPI, Tiia (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkityöhön. [verkkojulkaisu]. Lastensuojelun Keskusliitto. [Viitattu 2019-08-01.] Saatavissa: <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>
- HELKAMA, Klaus, MYLLYNIEMI, Rauni, LIEBKIND, Karmela 2013. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita Oy.
- HIRSIJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- HUOTARI, Rauni 2011. Omillaan toimeentuleva aikuinen. Lastensuojelun jälkihuolto nuoren itsenäistymisen tukena. [pro gradu –tutkielma]. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Yhteiskuntatieteiden laitos. Sosiaalityö. [Viitattu 2019-01-16.] Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110014/urn_nbn_fi_uef-20110014.pdf
- IKKANEN, Pia, SAARI, Jarkko ja VÄLIAHO, Pia 2010. Usein pelkkä aikuisen läsnäolo riittää. Oiva jälkihuolto ja sen psykososiaalinen tuki nuorten ja työnteekijöiden näkökulmasta. [Opinnäytetyö]. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sosiaalialan koulutusohjelma. [Viitattu 2019-01-24.] Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22591/Saari_Jarkko.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- KANANEN, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- KANNASOJA, Sirpa ja SVENLIN, Anu-Riina 2011. Osallistumisen ja suojelun yhdistäminen lähtökohdiksi sosiaalityön nuorisotutkimukselle? PEHKONEN, Aini, FOMIN-VÄÄNÄNEN Marja (toim.) 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus
- KARVONEN, Sakari, KESTILÄ, Laura 2014. Nuorten aikuisten syrjäytymisvaaraan liittyvä huono-osaisuus. Julkaisussa: MUURI, Anu. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 160 – 177.
- KIVINEN, Sanna s.a. Opas jälkihuollossa olevien nuorten vanhemmille. Suomen Kasvatus- ja perheneuvolaliitto RY. [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2019-01-11.] Saatavissa: <https://thl.fi/documents/647345/0/j%C3%A4lkihuolto-opas+vanhemmille.pdf/e60a4ecd-ab22-4c90-ac41-3e52c0d8f301>
- KESTILÄ, Laura, VÄISÄNEN, Antti, PAANANEN, Reija, HEINO, Tarja ja GISSLER, Mika 2012. Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna

1987 syntyneistä [verkkodokumentti]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-04-27.]

Saatavissa:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100138/YP6_2012_Kestila.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KURONEN, Orvokki 2013. Jälkihuollon asiakkaan kokemukset sosiaalityön kontekstissa. [pro gradu]. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Sosiaalityö. [Viitattu 2018-08-26.] Saatavissa:

<https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/61471>

KUVAJA, Katri 2015. Vapauteen heitetyt. Sijaishuollosta itsenäistyminen eksistentiaalisena vapauden kokemuksena. [pro gradu]. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteen laitos. [Viitattu 2018-03-17.] Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/153092>

KÄNKÄNEN, Päivi 2009. Siirtymät sijaishuollossa - hetkiä ja ikuisuuksia. Julkaisussa: BARDY, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

LAAKSONEN, Sari (toim.) 2004. Jälkihuolto-opas. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto ry.

LAPSENOIKEUKSIEN VIESTINNÄN YHTEISTYÖVERKOSTO s.a. Keskeiset Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukset. [verkkosivu]. Lapsen oikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto. [Viitattu 2019-1-11.] Saatavissa: <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeudet-osana-ihmisoikeuksia/keskeiset-euroopan-neuvoston-ihmisoikeussopimukset/>

LAKI SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKASMAKSUISTA. L 1992/734. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-01-22.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734>

LAKI LAPSEN HUOLLOSTA JA TAPAAMISOIKEUDESTA. L 1983/361. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-1-11.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

LASTENSUOJELULAKI. L 2007/417. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-1-11.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

LEEMANN, Lars, KUUSIO, Hannamaria, HÄMÄLÄINEN Riitta-Maija 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

MYRSKYLÄ, Pekka 2012. Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? [verkkojulkaisu]. Eva. [Viitattu 2018-03-30.] Saatavissa: <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

NURMI, Jari-Erik, AHONEN, Timo, LYYTINEN, Heikki, LYYTINEN, Paula, PULKKINEN, Lea ja RUOPILA, Isto 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

PUKKIO, Saana ja HOIKKALA, Susanna 2016. Mitä jälkihuolto on. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Julkaisussa: PUKKIO, Saana ja HIPPI, Tiia (toim.) Opas lastensuojelun jalkityöhön. [verkkojulkaisu]. Lastensuojelun keskusliitto. [Viitattu 2019-08-01.] Saatavissa: <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastensuojelun-jalkityototyohon-120616-1.pdf>

RAUHALA Pirkko-Liisa ja VIROKANNAS, Elina 2011. Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. PEHKONEN, Aini, FOMIN-VÄÄNÄNEN Marja (toim.) 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus

REINIKAINEN, Sarianna 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsinki: Yliopistopaino.

RÄTY, Tapio 2015. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Oy.

SAARNIAHO, Rami 2005. Sosialisatio. [verkkojulkaisu]. Otavan opisto. [Viitattu 2018-30-3.] Saatavissa: http://opinnot.internetix.fi/fi/muikku2materiaalit/lukio/ps/ps1/4_yksilo__ryhmat_ja_yhteiso/03a_sosialisatio

SAMUELS, Gina, PRYCE, Julia 2008. "What doesn't kill you makes you stronger": Survivalist self-reliance as resilience and risk among young adults aging out of foster care". [verkkojulkaisu]. [viitattu 2019-03-30]. Saatavissa:

- https://www.researchgate.net/publication/223052115_What_doesn't_kill_you_makes_you_stronger_Survivalist_self-reliance_as_resilience_and_risk_among_young_adults_aging_out_of_foster_care
- SAVOLAINEN, Ismo 2019. Eduskunta hyväksyi lain lastensuojelun nuorten jälkihuollon ikärajan nostamisesta. Yle Uutiset 18.3.2019. [Viitattu 2019-04-14.] Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10695987>
- SINKKONEN, Jari 2010. Nuoruusikä. Helsinki: Wsoy
- SIPILÄ, Noora, KESTILÄ, Laura ja MARTIKAINEN, Pekka 2011. Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen. Mihin peruskoulututkinto riittää 2000-luvun alussa? [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 2018-4-27.] Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100556/sipila.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- STEIN, Mike 2012. Young People Leaving Care. Supporting Pathways to Adulthood. London: Jessica Kingsley Publishers
- SUOMEN PERUSTUSLAKI. L 1999/731. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-1-11]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- THL 2015. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. [Verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-05-04.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>
- THL 2016a. Mitä on lastensuojelu? [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-5-6.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu#Lastensuojelun%20tehtävät>
- THL 2016b. Lapsen osallisuus. [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 2018-1-4.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>
- THL 2016c. Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät. [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-4-27.] Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytyminen-riskitekijät
- THL 2017a. Lastensuojelun käsikirja Jälkihuolto. [verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-09-02.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>
- THL 2017b. Osallisuus. [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-4-1.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>
- THL 2017c. Nuorten syrjäytyminen. [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 2018-4-28.] Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen
- THL 2018. Lastensuojeluilmoitusten ja kiireellisten sijoitusten määrät lisääntyivät vuonna 2017. [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2019-01-16.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu>
- THL s.a.a. Huostaanotto. [verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-05-04.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>
- THL s.a.b. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. [verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2018-5-8]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet#>
- TUOMI, Jouni, SARA-JÄRVI, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- TÖRRÖNEN, Maritta, MUNN-GIDDINGS, Carol 2018. Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten emotionaalinen kiintymys. Julkaisussa: GISSLER, Mika, KEKKONEN, Marjatta, KÄNKÄINEN, Päivi, Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos(toim.) Nuoret palvelujen pauloissa. Nuorten elinolo-tu- vuosi- kirja 2018. [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2019-04-02]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/THL_TEE030_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

VALKAMA, Nina 2017. Et joku ihmine välittää must niinku oikeesti - Nuorten kokemuksia lastensuojelun jälkihuollosta. [pro gradu]. Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. [Viitattu 2018-08-26.] Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/102148/GRADU-1507569628.pdf?sequence=1>

LIITE 1: TUTKIMUSLUPA

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä

Viranhaltijapäätös

29.6.2018

23 § / 2018

81/13.00/2018

Tutkimuslupa/Janne Ulmanen, Tuula Saikkonen ja Enna Vanhala

Selostus asiasta

Valmistelija ja yhteystiedot:

Marja-Liisa Korhonen, perhesosiaalityön esimies, puhelin
040 511 2324, marja-liisa.korhonen@ylasavonsote.fi

Savonia ammattikorkeakoulun opiskelijat Janne Ulmanen, Tuula Saikkonen ja Enna Vanhala hakevat tutkimuslupaa opinnäytetyön suorittamiseksi haastattelemalla Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän lastensuojelun jälkihuollon asiakkaita.

Opinnäytetyön aihe on "Itsenäistyvien nuorten jälkihuollon toteutuminen lisäalassa".

Tutkimus on laadullinen ja tapahtuu teemahaastattelemalla viittä iisalmelaista nuorta, jotka ovat jälkihuollon asiakkaita. Haastattelut toteutetaan joulukuussa 2018. Lastensuojelun sijaishuollon sosiaalityöntekijä on yhteydessä asiakkaisiin selvittäen heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseen.

Tutkimuslupahakemuksessa opiskelijat ovat ilmoittaneet sitoutuvansa noudattamaan esimiesten ja ohjaajien antamia kuntayhtymän yleisiä sääntöjä sekä vaitiolovelvollisuutta ja lähettämään tutkimusraportin/valmiin työn luvan myöntäneelle vastualuejohtajalle ja työn ohjaajalle.

Tutkimukseen liittyen ei sosiaalityöstä luovuteta salassapidettävää tietoa opiskelijoille, vaan haastatteluun osallistuvat jälkihuollon asiakkaat antavat itseään koskevat tiedot oman harkintansa mukaan. Tutkimuksen suorittajille korostetaan näiden tietojen yksityisyyttä ja tutkimuksensuorittajien vaitiolovelvollisuutta.

Opinnäytetyön yhteyshenkilöinä Ylä-Savon SOTEn osalta toimivat sijaishuollon sosiaalityöntekijä Riitta Kiviharju ja perhesosiaalityön esimies Marja-Liisa Korhonen.

Valmistelijan päätösehdotus:

Myönnetään hakemuksen mukainen tutkimuslupa.

Perustelut: Opinnäytetyöstä saatavaa tietoa voidaan käyttää hyväksi Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän lastensuojelun jälkihuollon kehittämisessä

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä
PL 4
74101 Iisalmi

Laskutusosoite:
PL 17
74101 Iisalmi

Puhelinvaihe:
017 27 241

Kotisivu: www.ylasavonsote.fi
Sähköposti: kirjaamo@ylasavonsote.fi
etunimi.sukunimi@ylasavonsote.fi

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä
PL 4
74101 Iisalmi

Laskutusosoite:
PL 17
74101 Iisalmi

Puhelinvaihe:
017 27 241

Kotisivu: www.ylasavonsote.fi
Sähköposti: kirjaamo@ylasavonsote.fi
etunimi.sukunimi@ylasavonsote.fi

Viranhaltijapäätös

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä

29.6.2018

23 § / 2018

h k

k

k

en tutkimusluvan Sa
nne Ulmas II

Päätös

Päätän myöntää a emu sen mu ais
ammattikorkeakoulun opiskelijoille Ja e e, Tuula Saik-
koselle ja Enna Vanhalalle opinnäytety a varten. Opinnäytetyön
nimi on "Itsenäistyvien nuorten jälkihuollon toteutuminen lisäl-
messa".

Päätöksen perustelu

Opinnäytetyöstä saatavaa tietoa voidaan käyttää hyväksi Ylä-
Savon SOTE kuntayhtymän lastensuojelun jälkihuollon kehittämi-
sessä.

Peruste

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän hallintosääntö § 53

Otto-oikeus

Yhtymähallitus

Nähtävilläolo

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä, Kirjaamo 1.8.2018.

Muutoksenhaku ja
toimielin

Oikaisuvaatimus, Yhtymähallitus

Seija Kärkkäinen
Hyvinvointijohtaja

Tämä asiakirja on allekirjoitettu asianhallintajärjestelmän sähköisellä tunnuk-
sella.

Jakelu

Saaja:
Janne Ulmanen
Enna Vanhala
Tuula Saikkonen
Tiedoksi:
Ritva Pääkkönen
Riitta Kiviharju
Marja-Liisa Korhonen
Leila Pekkanen

LIITE 2: INFOKIRJE

MOI!

Opiskelemme lisalmen Savonia-ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi. Olemme kirjoittamassa opinnäytetyötä, jonka aiheena on itsenäistyvien nuorten jälkihuollon toteutuminen lisalmessa. Haluaisimme kuulla sinun kokemuksiasi jälkihuollosta, koska sen perusteella jälkihuoltoa on mahdollista kehittää entistä paremmin nuoria tukevaksi palveluksi. Mielipiteesi on meille tärkeä.

Osallistuminen on vapaaehtoista ja toivomme sinun ottavan siihen osaa, koska ilman haastateltavia emme voi tehdä tutkimusta. Haastattelu toteutetaan lisalmen sosiaalikeskuksessa, johon meille varataan oma rauhallinen tila. Haastattelu on täysin luottamuksellinen, se nauhoitetaan ja sitä käytetään ainoastaan tätä tutkimusta varten. Äänite hävitetään heti analysoinnin jälkeen, eikä henkilöllisyytesi tule ilmi missään vaiheessa.

Toimeksiantajamme opinnäytetyössämme on Ylä-Savon Soten sijaishuollon yksikkö. Työtämme ohjaa Savonialla opettaja Johanna Komulainen. Tutkimuslupa työllemme on myönnetty 29.6.2018. Opinnäytetyö valmistuu keväällä 2019.

Haastattelut toteutamme viikolla 50. Voit ystävällisesti sopia tarkemman ajan jälkihuollon työntekijän kanssa. Kiitokseksi osallistumisestasi tähän tärkeään tutkimukseen, lahjoitamme sinulle elokuvalipun.

Janne Ulmanen   Enna Vanhala   Tuula Saikkonen

Annan suostumukseni tietojeni käytöstä yllä olevan informaatiokirjeen mukaisesti

lisalmi   /   2018

Allekirjoitus

LIITE 3: HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Onko sinulle laadittu jälkihuoltosuunnitelma? Kenen kanssa, saitko osallistua?
2. Oletko saanut taloudellista tukea, ja tukea asunnon hankintaan? Millaista?
3. Oletko saanut itsenäistymisvaroja käyttöösi?
4. Oletko saanut henkilökohtaista ohjausta arjessa selviytymiseen ja itsenäisen elämän taitoihin? Millaista?
5. Onko sinulle kerrottu, ja onko sinua ohjattu sinulle kuuluvien palveluiden äärelle? Millaisten?
6. Oletko saanut tukea opiskelujen aloittamiseen ja oletko saanut tukea opintojesi aikana? Millaista?
7. Oletko saanut tukea työllistymiseen ja työharjoitteluun? Millaista?
8. Oletko saanut apua tulevaisuuden suunnitteluun ja omien vahvuuksiesi löytämiseen? Millaista?
9. Oletko saanut tukea harrastuksiisi? Millaista?
10. Oletko saanut aikuisen säännöllistä tukea sijoituksen jälkeen? Millaista?
11. Oletko ollut tyytyväinen saamaasi jälkihuoltoon?
12. Onko jotain mitä haluaisit lisätä jälkihuollon palveluihin?